

De bloedarmoede van het Nederlandsche Leger, inzonderheid van de Infanterie.

DOOR

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,
Gepensionneerd Luitenant-Generaal.

(Vervolg en slot van blz. 532).

Intusschen zijn er nog een drietal andere middelen, welke daartoe kunnen bijdragen ¹⁾:

1e. De premie van 4 maanden minder actieven dienst, toegekend aan hen, die slaagden bij het militair vooroefeningsinstituut, terug te brengen tot 3 maanden. Minister VAN DIJK heeft daartoe in 1925 een wetswijziging ingediend, welke in 1927 door Minister LAMBOUY is overgenomen, doch helaas 14 Juni 1928 door de Tweede Kamer met 52 tegen 22 stemmen werd verworpen (amendement TER LAAN).

Aan het vooroefeningsinstituut op zich zelf kleven reeds twee groote, principieele nadeelen, welke òf niet òf hoogst bezwaarlijk zijn te onder-
vangen:

a. Leert de man niet om een offer aan de gemeenschap te brengen, terwijl, daar hij niet geregeld maandenlang met en om andere dienstplichtigen in de kazerne en den troep verkeert, gemeenschapszin niet bij hem wordt aangekweekt. Het stelsel is geheel gebaseerd op het eigen ik en voedt derhalve het menschelijk egoïsme, in stede van een band te leggen en offervaardigheid aan te kweken. Al konden door het vooronderricht volkomen geoefende 4-maanders worden afgeleverd, dan had men nog slechts een verzameling van geoefende mannen, maar geen troep, geen samenhang, geen leger. Doch de even vermelde aanname is bovendien nog onjuist, want:

b. maken de oefentijden, de oefengelegenheden en -terreinen, de oefensterkten, het voorhanden materieel, gemis aan schietbanen, enz., enz., dat verschillende oefeningen òf niet òf slechts gebrekkig kunnen worden gehouden. Reeds de oefentijd van maximum 300 uren, nog niet gelijk te stellen met 7 weken dienst in het leger, spreekt ten dezen boekdeelen en toont, hoe ongewettigd een dienstaf trek van 17 weken is. Hoe slecht geoefend een groot deel der voorgeoefenden in het leger treedt, heeft Kapitein VELDMEYER in schrille kleuren geschilderd en met vele feiten gestaafd ²⁾. Aan hen, die met den dienst in en de geoefendheid van onze Infanterie vertrouwd zijn, waren zij in algemeen zin bekend.

Een ander groot bezwaar is, dat de voorgeoefenden zeer aftappend

¹⁾ NL. om onze Infanterie te regenereren.

²⁾ T. a. p., blz. 417/30.

werken op de oefensterkte onder de wapenen. Want van het schamel, op blz. 527 berekend Infanterie-contingent, al dadelijk in twee deelen gedeeld door het tweeploegenstelsel, komt een belangrijk gedeelte slechts voor $1\frac{1}{2}$ maand onder de wapenen. Gelegenheid om in wat grootere verbanden te oefenen bestaat bij de Infanterie dan ook bijna niet, wanneer men de 17 dagen herhalingsoefeningen uitzondert. Die gelegenheid beperkt zich vrijwel tot de laatste 2 weken van de winter- en de laatste 4 weken van de zomerploeg¹⁾. In den winter is de oefensterkte per Regiment dan nog slechts zwak. Die zeer beperkte sterkte komt ten nadeele van de geoefendheid van den troep, doch vooral van de officieren en het dienstplichtige kader. Doch bovendien bestaat er in die 2 + 4 weken per jaar door overlading veel te weinig speling om alle voor herhaling opkomende reserve-officieren, benevens een groot aantal vaandrigen en een zeker aantal cadetten nuttig te werk te stellen.

Termen om het vóóroefeningsinstituut op te heffen, zie ik niet; wèl om de te verkrijgen uitkomsten aanmerkelijk te verbeteren. Met vertrouwen mag het rapport worden afgewacht van de daarvoor aangewezen Commissie. Als een der voornaamste aan te brengen verbeteringen acht ik de premie van dienstverkorting met ongeveer één maand te verminderen en daarmede beide hiervóór genoemde principieele nadeelen, welke het instituut aankleven, in te perken.

Men heeft dan elke ploeg gedurende $2\frac{1}{2}$ maand in haar geheel onder de wapenen; dienstplichtige officieren en kader vinden in den troep meer gelegenheid tot oefening in hun commando's en de tijdsruimte, waarin men reserve-officieren voor herhaling nuttig onder de wapens kan doen komen, zal met 1 tot 2 maanden worden uitgebreid. Dit laatste stelt in staat tot een meer soepele regeling, hetgeen een sociaal belang is. Nog meer zou die gelegenheid worden uitgebreid, indien men gehoor wilde geven aan de stemmen, die vooral den laatsten tijd uit het hoofdwapen opgaan om te breken met de te starre bestemming van 4 maanden van den zoo korten eerste-oefeningstijd louter voor detailoefeningen²⁾. Onder geheel andere omstandigheden en bij een ander wapen heb ik er in de jaren 1910/13 ook den strijd voor aangeboden om niet $\frac{2}{3}$ van den oefentijd uitsluitend aan de detailoefeningen te besteden. Een andere verdeeling van den oefentijd en grootere sterkte onder de wapenen zouden als nevenvoordeel de gelegenheid openen om een grooter percentage der reserve-officieren onder *normale* omstandigheden onder de wapenen te doen komen. Voor de *jongeren* en voor hen, die ook later nog leiding noodig hebben, is het veel leerzamer om in Juni, Juli of Augustus, desnoods aan het slot van de winterploeg, voor $3\frac{1}{2}$ week bij een schoolcompagnie in een ge-

1) Eerstvermelde ploeg is door de weersgesteldheid geregeld met haar programma ten achter.

2) Kapitein VELDMEYER getuigde hiervan, dat zulk een verdeeling „spot met elke methodiek”. T. a. p., blz. 428.

ordend huishouden te dienen dan tijdens de herhalingsoefeningen, waarbij in geïmproviseerde, dus losse verbanden alles minder geordend en door den zeer beperkten tijd, waarin soms nog groote manoeuvres, steeds zeer overhaast moet plaats vinden.

2e. De winterploeg zoal niet opheffen dan toch tot een zoodanig minimum beperken als in verband met legerings- en sociale belangen toelaatbaar is. De toenmalige Kolonel Jhr. W. RÖELL heeft dat reeds bepleit in zijn bestrijding van het stelsel van Kolonel DONK in een artikel in het maandblad „Stemmen des Tijds” 1927, blz. 501/2 en 509: „De toepassing bij de Infanterie van het éénploegenstelsel voor de massa en de voorgeoefenden met — enkel uit sociale noodzaak of billijkheid — een klein winterploegje uitstellers en seizoenarbeiders, zoo beperkt mogelijk.”

Het behoeft geen betoog, dat de winterploeg door korte dagen, ongunstig weer, vochtigen bodem, welke tirailleeren, zich dekken en oefenen bezwaarlijk maakt, de week van Kerstmis tot Nieuwjaar, groote koude, welke stilstaande oefeningen uitsluit (zware mitrailleurs; seinen; telefoneeren) en snijdenden O. wind, enz., enz. in veel minder gunstige omstandigheden verkeert, gezwegen nog van de geringere oefensterkte.

In haar rapport van 8 Maart 1925 heeft de Leger-Commissie een krachtig pleidooi voor ééne ploeg bij de Infanterie geleverd en de nadeelen, verbonden aan opleiding in de wintermaanden, uitvoerig en duidelijk uiteengezet.

Hetzelfde deed Kapitein-adjutant VAN DER LELY in „De Militaire Spectator” van 1925. Majoor HEETJANS en Kapitein VELDMEYER bepleitten in beginsel ééne ploeg; debaters sloten zich daarbij aan¹⁾. Wel wonder, dat men van Hoogerhand aan al die bedenkingen tot nog toe niet meer aandacht heeft geschonken!

Naar mijn gevoelen zou er alles voor te zeggen zijn om het dienstjaar voor de Infanterie te verdeelen in een periode van Maart t/m September, waarin uitsluitend wordt opgeleid en geoefend (inclusief de herhalingsoefeningen) en waarin al het kader tot en met de Regiments-Commandanten *onafgebroken*, maar dan tevens geheel ten dienste staat van de troepenopleiding, en een periode van October tot en met Februari, waarin alle nevendiensten, zooals de voortgezette opleiding van beroepsofficieren en -onderofficieren, kaart- en kaderoefeningen, centrale, gecoprimeerde en andere cursussen, detacheringen, enz., enz., vallen. Het aantal in elk regiment te houden opleidingen, cursussen, enz. *voor den troep* zou er dadelijk door dalen tot de helft; er zou een scherpe scheiding worden gemaakt in twee periodes, waarin alles achtereenvolgens voor troepenopleiding en voor nevendiensten beschikbaar is. In het bestaande stelsel is men het geheele jaar door steeds met alles tegelijk bezig; daardoor is er nimmer concentratie van

¹⁾ T. a. p., blz. 462 en 486.

alle krachten op ééne zaak, nimmer stabiliteit noch regelmaat. Door een éénploegenstelsel en verhoogd contingent zou men gedurende 7 maanden van het jaar weer weten, dat ons leger ook in vredetijd bestaat en dat daar wat gebeurt. Een motor, welke per jaar 7 maanden met krachtigen impuls werkt en dan *oogenschijnlijk* 4 tot 5 maanden stilstaat, zal een oorlogsleger voortbrengen van aanzienlijk hooger qualiteit dan de tegenwoordige, welke het geheele jaar door flets doordraait.

Deze militair-psychologische zijde van het vraagstuk, welke toch van zoo uitnemende beteekenis is voor het gehalte van ons oorlogsleger, heeft men in latere jaren te veel uit het oog verloren.

Keerde men bij de Infanterie *volkomen* terug tot het éénploegenstelsel, dan zal in het bezwaar, dat er dan des winters geen troep onder de wapenen is, om den dienst van het oude z.g. blijvend gedeelte te vervullen — een der verkapte hoofdoogmerken van de winterploeg — moeten worden voorzien ¹⁾. De dikwerf breed uitgemeten bezwaren van de handhaving van de binnenlandsche orde en het voorbereiden van een eventueele mobilisatie, welke mij in wezen nooit belangrijk hebben toegeschenen, zullen moeten worden ondervangen. Wanneer men zich in staat gevoelt en den durf bezit om uit een vredesleger, waar gemiddeld $\frac{1}{2}$ lichting onder de wapenen is, door op een knop te drukken binnen 2 tot 3 dagen een groot oorlogsleger van 15 lichtingen voor den dag te tooveren, dan moet het een klein kunstje zijn om een regeling te treffen, waardoor des winters binnen den kortst mogelijken tijd 3 tot 5.000 man voor ordehandhaving, ingeval van watersnood of andere natuurrampen bij de Infanterie onder de wapenen komen ²⁾. Wat in Zwitserland mogelijk is, moeten ook wij zeker kunnen en durven; en anders is de Regeering er om ons volk zulks te leeren.

De invoering van het tweeploegenstelsel is een der hoofdoorzaken geworden voor het verval van ons vredesleger. De ouderen hebben nooit anders dan een leger gekend, ingericht als volgens de ijzeren loonwet: een contingent van 11.000 man, verdeeld, wat de Infanterie betreft, over 9 regimenten à 5 = 45 bataljons, welke allen in wezen waren en oefenden; thans hebben wij een vredesleger met een ruim 75 % grooter contingent, slechts 24 oefenende bataljons (dat zijn onze vredesregimenten eigenlijk), doch een methodisch tweeploegenstelsel, hetgeen maakt, dat er voortdurend, zelfs in de gunstigste periode van het jaar,

¹⁾ In herinnering zij gebracht, dat het tweeploegenstelsel is ingevoerd in 1909, toen het z.g. blijvend gedeelte reeds meerendeels om hals was gebracht.

²⁾ B.v. door de jongste lichting niet met groot, doch met onbepaald klein verlof te zenden, dan wel bij alle of bij bepaalde regimenten uit de jongste x lichtingen (b.v. die, welke nog ten minste één herhalingsoefening te goed hebben) vrijwilligers op te roepen tegen $f y$ per dag. Dan kan de Bijzondere Vrijwillige Landstorm worden gemist, dus opgeheven. Legerorganisatiën, buiten de officieele van den Staat staande en tot stand gekomen op aanstichting van bepaalde groepen van personen of van politieke partijen, en derhalve eenigermate onder haar invloed staande, behooren in den goedgeordenden, modernen Nederlandschen Staat niet thuis. Bovendien zijn zij i.e. volkomen overbodig.

wordt geklaagd over de geringe oefensterkte van de Infanterie. Reeds in 1913 schreef de bekwame Hoefijzer-correspondent van het Algemeen Handelsblad: „Voorts werd, door dienzelfden Minister, op inblazing van het militair genie der anti-revolutionnaire Kamerclub, het tweeploegenstelsel ingevoerd, dat weldra een jammerlijk fiasco bleek en naar de erkenning, ook van Minister COLIJN, aan de ontredde van ons leger destijds den genadeslag heeft gegeven”¹⁾).

Wil men niet ineens zóó ver gaan van de winterploeg geheel af te schaffen, dan verdient uit sociale en veiligheidsoverwegingen het denkbeeld van Generaal Jhr. W. RÖELL de meeste aanbeveling: een zeer kleine winterploeg, voornl. van hen, die des zomers in hun burgerbezigheden zeer bezwaarlijk zijn te missen. Dat is wellicht ook gewenscht, omdat in den zomer gedurende de voorgestelde 2½ maand, waarin de voorgeoefenden onder de wapenen zijn, de legering hier en daar bezwaren zou kunnen opleveren, nu sedert 1922 zoovele kleine garnizoenen zijn opgeheven. Overigens zal men in dit bezwaar moeten voorzien door het gebruiken van barakken of het bijplaatsen van kleine tentenkampen gedurende die maanden.

Ter wille van de oefeningsbelangen, ook van een gelijke mobilisatiesterkte en homogene samenstelling der regimenten Infanterie zou zulk een kleine winterploeg dan bij toerbeurt elk jaar bij één der regimenten van elke Brigade moeten worden ingedeeld.

3e. Een behoorlijke vredesorganisatie van het regiment Infanterie met hechte, onverbreekbare organieke verbanden, in stede van het, inzonderheid door Kapitein VELDMEYER en enkele debaters in zoo levendige kleuren geschetste amalgama, ontstaan sedert Minister LAMBOOY bij de reorganisatie van Maart 1927 het vaste, door Minister VAN DIJK in het regiment gelegde verband volkomen verbrak²⁾). Die maatregel strekte uitsluitend om per regiment 2 sergeant-majours en 2 fouriers uit te zuinigen, zegge twee, waarvan ten slotte de sergeant-majours nog weer zijn behouden!

Zoowel uit krijgstuuchtelijk als opvoedkundig oogpunt is het dringend geboden, dat de dienstplichtige slechts staat onder en te maken heeft met één kapitein, volkomen zijn chef en, met uitsluiting van ieder ander, verantwoordelijk voor zijn opvoeding en opleiding. Zelfs bij den deugdelijksten Generalen Staf en de knapste en energiekste hoogere aanvoering is geen inderdaad deugdelijk oorlogsleger denkbaar, indien de dienstplichtigen in vreedstijd niet gaan door hecht georganiseerde, noch te zwakke, noch te sterke oefeneenheden, staande onder frissche, energieke commandanten, aan wie een zeer groote mate van zelfstandigheid wordt gelaten in de opvoeding en de opleiding van de aan hun zorgen toevertrouwde dienstplichtigen. De commandanten dier eenheden

1) Dd. 13/5 Juni 1913. Op den driesprong. (Het Ministerie HEEMSKERK). A fortiori thans ontredde, nu het contingent nog zooveel meer wordt versnipperd.

2) Dit punt was bewerkt vóór de jongste reorganisatie der Infanterie verscheen.

moeten beschikken over een voldoende talrijk, in den regel steeds hetzelfde kader voor het onderwijs; vaste tableau's voor de verschillende *tijdperken* moeten daarvan de basis vormen. Met een ijzeren hand dient eraan de hand te worden gehouden, dat die tableau's steeds worden gevolgd zonder eenig morsen met den tijd. Een gewone compagnie moet in dit opzicht — het moge eenigszins vreemd klinken — niet onderdoen voor de regelmaat in het onderwijs aan een Gymnasium, een H.B.S. of de K.M.A. De woorden van den heer VELDMEYER: „Systeem en regelmaat zijn de kenmerkende eigenschappen van goed onderwijs; rust en orde moeten heerschen in goede onderwijsinrichtingen”¹⁾ zijn mij als uit het hart gegrepen. Ten aanzien van de intrinsieke waarde eener krijgsmacht geldt, evenals van de volksweerbaarheid in het algemeen, dat men in oorlogstijd zal oogsten, wat in vreedstijd is gezaaid. Onder noch te zwakke noch te sterke oefeneenheden versta ik, om de gedachte te bepalen, scholen van 60 tot 80 man bij de troepen te voet, van 40 tot 60 man bij die te paard.

Naar mijn gevoelen moet de vredesorganisatie van het regiment Infanterie zoodanig zijn ingericht, dat *a.* de schoolcompagnieën of oefeneenheden ongeveer de zoeven vermelde sterkte verkrijgen, mede om de te vormen en de voor herhaling opkomende dienstplichtige officieren en onderofficieren doelmatig te kunnen oefenen; *b.* het werk en de verantwoordelijkheid ongeveer gelijkmatig zijn verdeeld over de 3 of 4 kapiteins van het regiment; *c.* iedere kapitein zoo mogelijk zijn eigen kader opleidt; ten slotte *d.* zooveel doenlijk wordt vastgehouden aan het denkbeeld, dat verband in het oorlogsleger wordt gelegd door *methodische* ontplooiing uit de vredesformatie. Aan dezen eisch werd nog voldaan door de organisatie VAN DIJK, waarbij elke schoolcompagnie de achtereenvolgende lichtingen tirailleurs voor een bepaald oorlogsbataljon opleidde, terwijl uit de oudere lichtingen daarvan het bis- of reservebataljon werd gevormd. Minister LAMBOUY heeft met zijn vredesorganisatie van 1927 deze hoogstgewenschte regeling vrijwel geheel laten vervallen.

De eisch, dat iedere kapitein zoo mogelijk het kader voor de eigen (vredes)compagnie (dus oorlogsbataljon) opleidt, wordt uit tweeërlei overweging gesteld. In de eerste plaats zal de compagniescommandant zich die schoone, belangrijke taak niet gaarne uit handen zien genomen. En daar secundo terecht wordt geëischt, dat de dienstplichtige a.s. sergeanten veelvuldig geoefend moeten worden in verband en samenwerking met hun eigen soort manschappen, voorkomt men aldus het groote nadeel — een der hoofdgrieven tegen de juist verlaten vredesorganisatie — dat deze a.s. kaderleden onder 2 verschillende kapiteins zullen ressorteeren en bij 2 verschillende onderdeelen worden geoefend.

In elke compagnie een elite-klasse te bezitten, nl. het a.s. kader, onder de beste instructeurs, welke sneller opschiet dan de andere,

1) T. a. p., blz. 429.

verhoogt en verruimt de taak van den compagnies-commandant, werkt stimuleerend op het geheele onderdeel en brengt op de eenvoudigste wijze, zonder eenig organiek of krijgstuuchtelijk verband te verbreken, zonder onderling overleg, zonder eenig tijdverlies door heen- en weerloopen, enz., derhalve op de meest oeconomische wijze, de kaderadspiranten in contact met den eigen troep. Op grond van een veeljarige ervaring als commandant van een oefeneenheid, waarbij ik steeds al het mogelijke werk van de kaderopleiding heb gemaakt en deed maken, moet ik deze oplossing aanbevelen als die, welke verreweg de beste uitkomsten schenkt. Uiteraard zal voor het meer schoolsche en theoretische deel der opleiding concentratie van eenige of alle diverse groepen a.s. onderofficieren van een regiment gewenscht zijn; dat kan dan plaats vinden onder den commandant van de specialistencompagnie, doch zal zich doorgaans moeten beperken tot de namiddagen, opdat in het uitruktijdperk in den regel, in het daaraan voorafgaand tijdperk meermalen per week de morgen(hoofd)oefening met de eigen compagnie kan worden meegemaakt.

Ik heb het hier geschetste stelsel, waarbij de taak van iederen kapitein door opleiding mede van het eigen kader op een wat hooger plan wordt gebracht, uitvoerig uiteengezet in een in „Mavørs”-1918 geschreven artikel: „Hoe vormt men een goed troepenonderdeel?”

Voor den commandant van zulk een compagnie, waarvan hij, en hij alleen de commandant is, voldoende sterk en met een eigen kaderklasse wordt weer een perspectief geopend, vooral, indien men hem voldoende zelfstandigheid laat. Werklust, toewijding en een gepaste eerbijding om het hoogste te bereiken zullen er stellig door worden aangewakkerd.

Het is bepaald *noodzakelijk* om het a.s. onderofficierskader geregeld in aanraking te laten met en, *ter wille van eigen oefening en opleiding*, met mate commando's te geven bij den eigen troep. Dit zal op de innigste en eenvoudigste wijze plaats vinden bij de hier aanbevolen wijze van kaderopleiding. De adspiranten zien alles, wat er in den troep omgaat, zij hooren alle opmerkingen en leiding van de officieren, zij wonen alle besprekingen in de compagnie bij. Komt er in een later tijdperk bij een oefening eens een man kader te kort, de kapitein laat daardoor een der betere adspiranten invallen; zoo is men nimmer onthand. *Door doen en niet door op de schoolbanken zitten met schoolen schijngeleerdheid kweekt men onderofficieren voor het Nederlandsche oorlogsleger*¹⁾. In het Deensche Stafwerk nopens den oorlog van 1864 luidt het omtrent de bruikbaarheid van het dienstplichtige kader: „Het militiekader schonk het leger in 1864 tal van bruikbare aanvoerders, doch ook vele, wien het aan routine ontbrak. In het algemeen werd er over geklaagd, dat zij te jong waren en dat men het gewichtigste deel van hun vorming had verwaarloosd, nl. de oefening

¹⁾ Voor adspirant-vaandrighs (= a.s. officieren) staat de zaak uiteraard geheel anders. Hier zou ik zeggen: van beide ongeveer de helft.

in het bevelen over en het omgaan met den troep''¹⁾). Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. Kader blijft kader, het gelde de 18e, de 19e of de 20e eeuw. Laat men toch de opleiding van het lagere kader niet al te geleerd, te schoolsch en te theoretisch maken!²⁾

Dat men zich ten aanzien van het laten commandeeren van adspiranten over den troep moet hoeden voor overdrijving (nimmer zonder deskundige suprematie) en zeer zeker tegen overdreven verwachtingen van de resultaten op den troep, heb ik voor eenige jaren in een debat met kolonel DONK, naar ik meen, duidelijk aangetoond.³⁾ Dat neemt niet weg, dat doelmatige opleiding van de adspiranten hun optreden tegenover de troep met mate vereischt.

Het is duidelijk, dat de 4 op blz. 574 geformuleerde eischen, te stellen aan de organisatie van het vredesregiment Infanterie, te zamen logisch leiden tot een indeeling in drie compagnieën tirailleurs, elke de kern vormende van en derhalve het personeel leverende voor het gelijksoortige personeel van een oorlogsbataljon (dienstplichtig kader en manschappen) en een 4e of specialisten-compagnie, welke opleidt voor de zware mitrailleurs, de mortieren van 8 en het verbindingspersoneel, alles inclusief hun dienstplichtig kader, terwijl bij deze compagnie tevens het beperkte, schoolsche en gecentraliseerde gedeelte der kaderopleiding plaats vindt. Deze als van zelf sprekende indeeling van het vredesregiment schenkt verrassende uitkomsten: zij vervult alle hiervoor gestelde eischen; daar het oorlogsbataljon op 3 compagnieën tirailleurs één mitrailleurcompagnie telt, zullen de 4 vredescompagnieën zich bij elke lichting ongeveer evenveel dienstplichtigen zien toegewezen. Het vredesregiment krijgt de oude indeeling van het vroegere bataljon in 4 compagnieën (de kapiteins zijn beschikbaar), aangepast aan moderne toestanden; veel belangrijker is, dat het vredesregiment den uiterlijken vorm verkrijgt van het oorlogsbataljon, wat inzonderheid voor de oefeningen in dat verband, doch verder ook voor den dagelijkschen gang van zaken van bijzonder groote waarde is: het oorlogsbataljon leeft in tijd van vrede, zij het op verminderde sterkte. Bovendien vindt bij mobilisatie een hoogst methodische ontplooiing plaats, daar men een harmonische ontwikkeling krijgt van het ééne vredesbataljon tot 2 oorlogsregimenten à 3 bataljons, zoodat elke schoolcompagnie tirailleurs en zware mitrailleurs zich moet ontvouwen

¹⁾ Deel I, blz. 101/2. Wij cursiveeren.

²⁾ Hieruit volgt, dat ik er een tegenstander van ben om het *lagere* kader uitsluitend op uiterlijke kenteekenen van schoolkennis reeds bij *voorbaat* door de Indeelings-Districtscommandanten te doen *aanwijzen*. Het oude stelsel van *uitkiezen* bij den troep, met een ruim aantal beginnen en door *distilleeren* eerst korporaals, later sergeanten vormen, is bepaald veel beter.

³⁾ Krijgswetenschap. 1926, blz. 612/27.

in reden van $1:2 \times 3$. Het mobilisatiebureau zou meerendeels kunnen worden ontbonden in zijn eenvoudigste factoren.¹⁾

Echter valt aan verwezenlijking van de hier geschetste organisatie, welke aan schier alle eischen voldoet, *onder de bestaande omstandigheden* niet te denken, want door het kleine Infanterie-contingent en het tweeploegenstelsel zou de remedie ten minste even erg blijken als de kwaal. Het is naar mijn gevoelen de fout geweest, waarin de heer VELDMEYER bij zijn overigens zoo loffelijke poging tot regeneratie van onze Infanterie is vervallen. In het door hem ontwikkelde plan te star vasthoudende aan den in theorie onaanvechtbaren, *echter onder de bestaande omstandigheden* helaas niet houdbaren eisch, dat voor de opleiding van de tirailleurs van elk oorlogsbataljon 1e linie in vredes-tijd een *afzonderlijke* schoolcompagnie besta²⁾, kwam hij in totaal tot $3 + 1$ vredescompagnieën per regiment. Thans zouden door een dergelijke indeeling de bloedarmoede en de versnippering in vele kleine klassen, welke ook genoemde spreker zoozeer heeft bestreden, nog in betekenende mate toenemen. Daarop is in het debat terecht de aandacht gevestigd.³⁾

Indien de lichteing wordt verhoogd bijna uitsluitend ten bate van de Infanterie, zooals hiervóór aanbevolen, hetgeen op den duur m.i. niet kan uitblijven, *indien* men geheel of nagenoeg geheel wilde terugkeeren tot het éénploegenstelsel en *indien* de prae van de voorgeoefenden met één maand werd verminderd — alle zaken, waaraan men voor de toekomst toch niet behoeft te wanhopen — dan zal de hiervóór aanbevolen organisatie, behoudens verschil van inzicht omtrent details, *de* aangewezenen zijn en in staat om onze Infanterie er weer *volkomen* bovenop te helpen. Blijkens den staat van blz. 522 bedraagt het Infanterie-contingent voor dit jaar 13.535 man. Aangenomen, dat van de voorgeslagen contingentsverhooving à 3.500 man er 3.000 komen ten bate van de Infanterie, dan zou het contingent 16.535 man bedragen, waarvan er 2.400 in opleiding gaan voor onderofficier. Hiervan aftrekkende 25 % voor verloop op korten termijn (blz. 526), zouden er altijd nog 12.400 overblijven voor dat wapen, n.l. 1.740 kader- aspiranten en 10.600 gewone soldaten. Neemt men nu per Brigade een winterploeg bij één regiment (blz. 571 vlg.), dan zouden er in totaal per jaar $24 + 8 = 32$ regimentsploegen moeten worden ingedeeld of $4 \times 32 = 128$ compagniesploegen. Hieruit volgt, dat elke compagnie haar oefentijd zou eindigen met 13 tot 14 al dan niet geslaagde dienst-

1) Bij een *systematische* ontplooiing, zooals hier geschetst, is het ook overbodig. Het veel gecompliceerdere wapen der Bereden Artillerie met zijn massa's materieel en tuigen heeft steeds de eenvoudigere, meer gedecentraliseerde wijze van mobilisatie-voorbereiding behouden.

2) T. a. p., blz. 466 en 469.

3) T. a. p., blz. 477.

plichtige sergeanten en 83 korporaals en manschappen, wat zeker een maximum is ¹⁾).

Zoolang de sterkte van het Infanterie-contingent belangrijk blijft beneden hetgeen noodig is en men het tweeploegenstelsel ongebreideld handhaaft, *moet* de organisatie van het vredesregiment een *compromis* blijven. Tal van combinatiën zijn denkbaar; nagenoeg allen, die zich met het hier besproken vraagstuk hebben bezig gehouden, zijn met verschillende oplossingen voor den dag gekomen. Degene, welke het naast staat tot de hiervóór aanbevolen organisatie, is om — nu het contingent zooveel kleiner is dan noodzakelijk en het bovendien in 2 ploegen in reden van 2:1 is verdeeld — de gewenschte 3 tirailleur-compagnieën *noodgedwongen voorloopig* te beperken tot 2.

Bij dit, *en bij elk ander denkbaar compromis*, komt de hiervóór gestelde eisch van een methodische ontplooiing in het gedrang. In ons kaderleger werd aan dien eisch voldaan; in het door Minister VAN DIJK ingeleide militieleger werd er zeer terecht aan vastgehouden. Allerlei omstandigheden, als moderne eneadreering met dienstplichtig kader, te korte oefentijd van de dienstplichtigen e.d., dringen er toe om, zoo doenlijk, nog meer dan voorheen alle mogelijke maatregelen te treffen, welke er toe kunnen leiden om in de oorlogseenheden door methodische organisatie verband te leggen ²⁾. Het Zwitsersche militieleger laat dat los, daar er zeer weinig of geen verband bestaat tusschen de recruten-scholen in vreedstijd en de oorlogsorganisatie. Dit vormt voor ons geen reden om dat minder juiste voorbeeld te volgen. In het Zwitsersche officierskorps bestaat dan ook begrijpelijkerwijze een strooming om dat zoo wenschelijke verband te leggen.

Nu wordt inzonderheid door Kolonel DONK gepropageerd om — waar z.i. het verband niet meer *in de diepte* valt te verzekeren — het verband *in de breedte* te leggen, d.w.z. de lichting van een bepaalde schoolcompagnie met haar kader in een bepaalde oorlogseenheid te brengen. De Kolonel heeft dat o.a. aanbevolen in zijn voordracht in Krijgswetenschap 1926/7, later in zijn Militaire Spectatorartikel van Juli 1930 „Reorganisatie van de Infanterie”. In navolging van hetgeen reeds jaren her is voorgesteld door den toenmaligen Kapitein der Infanterie G. C. A. FABIUS ³⁾, heeft evengenoemde spreker en schrijver aanbevolen, om het beginsel „verband in de breedte” tot in zijn uiterste

¹⁾ Tegen het door mij voorgestane stelsel van kaderopleiding zal worden aangevoerd, dat het wegens de verdeling van de kaderaspiranten over mede 3 tirailleurcompagnieën onoeconomisch werkt. De getallen toonen echter aan, dat, vindt concentratie bij de specialisten-compagnie plaats, daar toch 3 tot 4 klassen onder goede luitenanten of zeer ervaren onderofficieren moeten worden ingedeeld. De winst door concentratie is dus slechts schijn.

²⁾ In het door mij aanbevolen stelsel zou dat even automatisch geschieden als in ons voormalige kaderleger. Zijn er slechts 2 schoolcompagnieën tirailleurs, dan b.v.: de 1e compagnie vormt het 1e bataljon, de 2e compagnie vormt het 2e bataljon; samen vormen zij het 3e bataljon. Elke lichting eener schoolcompagnie komt *steeds in haar geheel* in één oorlogscompagnie; enz.

³⁾ Krijgswetenschap, 1907/8, blz. 402.

consequentien door te voeren door aan de vredes- of schoolcompagnieën een zóó groot contingent toe te wijzen, dat daarvan, na verloop eigenlijk van 14 jaar, de sterkte van een oorlogscompagnie overblijft, welke in de oorlogsorganisatie steeds één compagnie kader en manschappen blijft vormen. Men zal dan tot een vredessterkte van ongeveer 250 man per compagnie moeten komen.

Na te hebben geconstateerd, dat Nederland met zijn legerorganisatie van na den oorlog het stelsel van het kaderleger verlaten en de oorlogsformatie volgens het militieleger aanvaard heeft, deed de schrijver in zijn laatstgenoemde artikel opmerken: „Dit wegvallen van de tot in de oorlogsformatie reikende kernen en de daaraan gepaard gaande vermindering van het aantal herhalingsoefeningen van vijf tot twee heeft aan de methode van de vorming der oorlogscompagnieën in de diepte alle waarde en daarmee haar bestaansrecht ontnomen. Daaruit is de onafwijsbare noodzaak ontstaan om tot de eenig andere methode: de vorming van oorlogscompagnieën in de breedte, de horizontale formatie, over te gaan”. Slechts dan noemde schrijver het „heel werk”, indien uit één ploeg van één schoolcompagnie in tijd van vrede het personeel voor een *geheele* oorlogscompagnie wordt gevormd¹⁾.

Het stelsel is op verschillende gronden, ook van practischen aard, bestreden, terwijl door mij is aangevoerd, dat de schooleenheden veel te sterk worden voor haar chefs, de kapiteins; dat het Nederlandsche leger ze in 120 jaar nimmer zoo sterk heeft gekend, zegt in dezen reeds veel. Intusschen, al valt de uiterste consequentie te ontraden, het denkbeeld op zich zelf verdient alle aanbeveling. Ook compagnieën van omstreeks 80 recruten, zooals o.a. door mij aanbevolen, kunnen en moeten *in haar geheel in één* oorlogscompagnie worden ingedeeld ter wille van het verband. Het verschil met het denkbeeld-Donk is graduueel: niet één, doch twee jaargangen recruten eener schooleenheid vormen de oorlogscompagnie.

Sedert het voorgaande werd op schrift gesteld, heeft het regiment Infanterie een nieuwe vredesorganisatie gekregen; het aantal compagnieën is van 2 weer gebracht op 3: één voor de tirailleurs, één voor zware mitrailleurs en mortieristen (inclusief de kaderopleiding daarvan), één voor het verbindingspersoneel en zijn kaderopleiding, benevens die van de tirailleurs; ten slotte e.q., te regelen door den C.V., de voorgeoefende tirailleurs. De vierde kapitein van het regiment vindt werk op het mobilisatiebureau. Laat mij beginnen met te constateren, dat ik haar een enorme verbetering acht uit krijgsmatig en paedagogisch oogpunt: nagenoeg alle feilen, aan de vorige organisatie verbonden, worden weggenomen. De Regimentsschool zal uit drie schooleenheden bestaan, elk met eigen dienstplichtigen onder een eigen kapitein, wien een afgeronde taak op de schouders is gelegd.

¹⁾ Militaire Spectator, 1930, blz. 344.

Waar echter het Infanterie-contingent niet wordt verhoogd en het tweeploegenstelsel wordt gehandhaafd in zijn volle kracht — welke tot ontbindende zwakheid in de Infanterie leidt — draagt ook de nieuwe vredesorganisatie haar vitium originis met zich: zij is en blijft een compromis (vergl. blz. 578), zij het een van de allerbeste. Eenerzijds het vredesregiment weer vaste verbanden schenkende, is zij aan den anderen kant soepel, daar zij den majoor H.I. de beschikking geeft over een groot deel der luitenants van het regiment, benevens over alle onderofficieren voor de instructie, om die naar de behoefte van het oefeningstijdperk, vacatures, oefenbelangen e.d. over de drie compagnieën te verdeelen. Tenzij *alle* hoofdinstrueteurs *te allen tijde* voldoende overtuigd blijken van de hooge beteekenis eener zooveel mogelijk stabiele verdeling van officieren en onderofficieren over de verschillende compagnieën en alle nadeelen van onrust daarin, zou de nieuwe organisatie wel eens kunnen blijken in dit opzicht al te soepel te zijn. Evenals elk compromis laat die organisatie, evenals haar voorgangster, *binnen het regiment* elk verband in de diepte tusschen de vredes- en de oorlogsorganisatie los, behalve dan, dat de tirailleurs, de mitrailisten, het verbindingspersoneel van het oorlogsregiment door afzonderlijke vredescompagnieën gaan. Het verband in de oorlogseenheden zal dus overigens slechts zijn te leggen door verband in de breedte, bij voorkeur volgens het door mij geamendeerde denkbeeld-DONK. Overigens bergt de nieuwe organisatie m.i. het gevaar in zich, dat de tirailleurcompagnie-zomerploeg *te* sterk zal kunnen blijken, tenzij de gewone Infanterie nog verder zal verbloeden¹⁾. Naast dit gevaar kleeft die organisatie de inconsequentie aan, dat iedere kapitein het kader opleidt voor zijn eigen categorie of categorieën, doch dat de commandant van de tirailleurcompagnie dit voorrecht mist, doordien zijn kaderadspiranten worden gerekend tot de „specialisten”, zoodat hun opleiding is overgedragen aan den commandant van de betreffende compagnie. Uiteraard heeft het streven naar niet al te ongelijke sterkten voor de 3 compagnieën en een ongeveer even zware taak voor de 3 kapiteins geleid tot de nieuwe rolverdeling. Een anomalie is het voorts, dat bij mobilisatie de tirailleurcompagnie zich driemaal meer moet ontplooiën dan de mitrailleurcompagnie (drie tirailleurcompagnieën op één mitrailleurcompagnie in de oorlogsorganisatie). Hier rammelt derhalve in enkele opzichten wat. Aan de hand van de hiervóór op blz. 574 gestelde 4 eischen kan dan ook de nieuwe organisatie niet ideaal worden genoemd, doch dit is, bekeken van uit den in dit artikel geschetsten gezichtshoek, niet mogelijk, daar ook die organisatie een *compromis* is en blijft. „Heel werk” kan alleen worden verkregen door een contingentsverhooging, éénploegenstelsel en een daarbij aanpassende vredesorganisatie, zooals geschetst op blz. 576. Daar bleek tevens, dat

¹⁾ Ik kwam tot ongeveer 135 man aan het einde van het oefentijdperk. Volgens opgaven van enkele regimenten begint de zomerploeg thans met 140 tot 200 tirailleurs (voorgeoefenden inbegrepen).

het — zoo de wil er bij *Regeering en Volksvertegenwoordiging slechts is om ons vredes- en ons oorlogsleger weer behoorlijk in den bestaanden vorm in orde te brengen* — alleszins mogelijk is om, in tegenstelling tot wat Kolonel DONK voor den modernen tijd steeds als onbestaanbaar verklaart, ook het zoo zeer gewenschte verband *in de diepte* in ons oorlogsleger te herstellen.

De *militaire* voordeelen van het hier aanbevolen stelsel zijn in het voorgaande zeker voldoende belicht.

Overigens heeft het vraagstuk ook een *sociale* zijde: de financieele en persoonlijke druk, welke een verhoogd contingent onze bevolking oplegt en de sociale voordeelen, welke eruit voortspruiten, indien een grooter procent van de mannelijke jeugd op een belangrijke overgangleeftijd het nationale opvoedingsinstituut, hetwelk een *goed* vredesleger ongetwijfeld vormt, doorloopt.

De financieele gevolgen van een contingentsuitbreiding met 3.500 man, waarvan 3.000 voor de Infanterie, zijn klein, beschouwd in vergelijking tot het geheele Defensiebudget. Het per vredesregiment Infanterie nog beschikbare beroepskader is sterk genoeg om, bij inperking van het mobilisatiebureau (blz. 577), 4 alleszins bevredigend geëncadreerde compagnieën te vormen. De verhooging van het budget zou zich derhalve bepalen tot het aantal mandagen voor 3.500 man voor $5\frac{1}{2}$ maand, benevens de mandagen, voortvloeiende uit een verkorting van de prae voor de voorgeoefenden met één maand; approximatief zal dat totaal ruim 1,3 millioen gulden bedragen of 1,3 % van het Defensiebudget.¹⁾ Dit bedrag is zeker niet onbeduidend, doch men krijgt daarvoor dan ook een geheel andere vredes-infanterie, welke zeer zeker een veel betere oorlogs-infanterie zal voortbrengen; bovendien is contingentsverhooging onvermijdelijk, gelet op de te bereiken oorlogssterkte. Voor wat hoort wat!

Verhooging van het contingent verzwaart ontegenzeggelijk eenigszins den persoonlijke druk op de bevolking; de voorgestelde verhooging met 3.500 man brengt het contingent echter slechts terug op 23.000 man, aantal, dat vanaf 1913 jarenlang heeft gegolden. De persoonlijke druk en de geldelijke lasten, uit het voorgestelde contingent voortvloeiende, zouden, in verband met onze geregeld toenemende bevolking, slechts $\frac{10}{13}$ van destijds bedragen.

Tegenover den voorgeslagen verhoogden, relatief altijd nog niet zwaren persoonlijke druk van den dienstplicht staan tal van voordeelen van uiteenloopenden aard voor onze jeugdige mannelijke bevolking, vooral indien men er in slaagt om — wat verwezenlijking van

¹⁾ Men kan een mandag thans op ongeveer f 1,50 stellen. De contingentsverhooging kost derhalve $3500 \text{ man} \times 165 \text{ dagen} \times f$ 1,50 = f 1.136.250 meer. Verwacht wordt, dat er van de voorgeoefenden per jaar 4000 in het contingent zullen komen; deze ééne maand langer onder de wapenen kost $4000 \times 30 \times f$ 1,50 = f 180.000 per jaar meer. De kosten van het vooronderricht zouden niet dalen.

deze voorstellen wel zeker met zich zou brengen — onze Infanterie er weer boven op te helpen en haar te bezielen met een geest, welke ook in sociaal opzicht veelzijdig vruchtbaeren arbeid oplevert. Tijdens het debat na de voordracht-VELDMEYER heeft de heer LAGERWERFF terecht de vraag gesteld: „Geeft het leger als leerschool van trouwe plichtsbetrachting, orde en netheid, erkenning van en onderwerping aan gezag, offervaardigheid, kameraadschap, het aankweken van lichamelijke ontwikkeling en uithoudingsvermogen, het rendement, dat men ervan in het belang van het geheele volk als zoodanig en ieder dienstplichtige persoonlijk verlangen moet?”¹⁾ en daarmee zoowel in weinige woorden de sociale taak geschetst, welke het leger *kan* vervullen als tevens te kennen gegeven, dat er in dat opzicht *thans* heel wat mankeert.

Maar het is niet altijd zoo geweest als nu; het kan en het zal weer beter worden. Er is in de laatste jaren zóóveel gesproken en geschreven over de sociale taak van het leger, dat ik mij ontslagen mag achten van breedvoerige toelichting. De belangrijke verhandeling van Majoor SCHARROO heeft er opnieuw de aandacht op gevestigd, wat er hier in allerlei opzichten nog te doen en te bereiken valt. Zelf heb ik in „Krijgswetenschap” na den grooten oorlog nog weer eens de aandacht gevraagd voor de hooge *interne* beteekenis in vredetijd van een deugdelijk ingerichte krijgsmacht voor het geheele volk²⁾. Onschatbare waarden, als daar zijn gemeenschapszin, offervaardigheid, soberheid, gezondheid en vlotheid, stiptheid, orde en tucht, enz., enz., kunnen daar worden aangekweekt, mits het leger *goed* is. Echter moest daarbij de opmerking worden gemaakt, dat, wil men, dat het vredesleger zijn sociale roeping vervult, men het daarvoor ook de gelegenheid, d.i. voornl. den tijd moet schenken; d.w.z. de man moet door het leger gaan, niet thuis worden geoefend en de oefentijd moet ook hiervoor niet te kort zijn. Ook in het leger kan men niet tooveren.

Alleen reeds door het aankweken van de z.g. kleine tucht, waarvan ons volk van nature zoo wars is en welke toch in onze moderne maatschappij met de zich steeds uitbreidende bevolking en steden, de steeds meer gecompliceerde samenleving — men denke b.v. alleen maar eens aan de regelen van het verkeer en den weg, waarover vóór 30 jaar niemand zich het hoofd brak — van zoo onberekenbare waarde is, vallen met een goed vredesleger, d.w.z. intern en intens goede oefeneenheden, jaarlijks voor onze bevolking millioenen te verdienen.³⁾

Kan de dienstplicht wellicht op den enkeling een *druk* leggen, welke des te gelijkmatiger zal werken en des te minder worden gevoeld, naarmate die plicht meer algemeen wordt vervuld, ten aanzien van de gemeenschap *in haar geheel beschouwd*, d.w.z. het Nederlandsche volk,

1) T. a. p., blz. 483.

2) Krijgswetenschap, 1918/19, blz. 248/9.

3) Het gros der dienstplichtigen zijn aanstaande vaders, dat wil zeggen hoofden en opvoeders van gezinnen.

is er veeleer aanleiding om te spreken van een *kracht*, een *steun*, *mits het vredesleger goed is*. Doch eens aannemende, dat er in zekeren zin ook op het geheel door den dienstplicht een druk wordt gelegd, is het leerzaam om na te gaan, hoe de gevraagde dienstplichtdruk zich verhoudt tot dien, welke in verschillende tijdperken van ons onafhankelijk volksbestaan aan ons volk is opgelegd geworden.

Toen einde 1813 het Noord-Nederlandsche leger, daarna dat van het Vereenigd Koninkrijk van meet af moest worden opgericht, werd opnieuw een staand leger als *de* krijgsmacht van den Staat vooropgesteld. Het Noord-Nederlandsche aandeel daarin zou ongeveer 31.000 man tellen.¹⁾ De nationale militie, toen alleen nog gedacht als ruggesteen, had van den aanvang af een jaarlijksche lichting van 1 man per 500 zielen; men hield daaraan zóó onverbiddelijk vast, dat, indien een gemeente haar aandeel niet kon leveren, daar ten tweede male uit de voorafgaande jaarklasse door loting werd gelicht.

Het streven, om wederom een „staande armee” bijeen te brengen, bleek zeer spoedig volkomen ijdel. Zoo moest men einde 1818 er toe overgaan om vrijwilligers en dienstplichtigen in dezelfde onderdeelen te doen dienen en ontstond door die fusie ons kaderleger.

In verband met een en ander verhoogde de „Wet van 28 November 1818 betreffende de organisatie der infanterie van de nationale militie” de sterkte van het jaarlijksch militiecontingent tot *hoogstens* 1 man per 300 zielen. Hiermede verkreeg de dienstplicht een nieuwe, verhoogde betekenis; door het geleidelijk verlopen ook van de resteerende duizenden vrijwilligers werd hij meer en meer de grondslag, waarop onze weerkraft kwam te steunen. Het vermelde maximum is destijds alleen in jaren van politieke spanning geheven (1831 t/m 1838); in de daarop gevolgde periode van militaire inzinking en bezuiniging keerde men terug tot een lichting van $\frac{1}{500}$. Na 1851 moest zij wegens het jaarlijks klimmend gebrek aan vrijwilligers geleidelijk worden verhoogd.

De nieuw geboren toestand werd meer of min geconsolideerd door de militiewet van 1861. De Regeering wenschte de jaarlijksche lichting te behouden op ten hoogste 1 man per 300 zielen; bij amendement werd zij echter bepaald op het vaste bedrag van 11.000 man, zijnde $\frac{1}{300}$ der toenmalige bevolking (op 31 Dec. 1859 totaal 3.309.128 zielen). Men koos derhalve het voor dien tijd geldend maximum, *doch zonder expansie*. Zeer valt het te betreuren, dat dit amendement werd aangenomen. Recht en billijk is het, dat het contingent toeneemt met de bevolking, dat de weermiddelen zich uitbreiden, naarmate de te beschermen belangen vermeederen, de draagkracht der bevolking in financieel opzicht en zielental grooter wordt.²⁾ De geldelijke zoowel als de persoonlijke dienstplichtdruk blijft dan nagenoeg constant in

¹⁾ Dit zou, gerekend naar onze tegenwoordige bevolking, thans een vrijwilligersleger van bijna 110.000 man beteekenen!

²⁾ Onze bevolking neemt thans jaarlijks toe met ruim 100.000 zielen.

plaats van voortdurend af te nemen. Bovendien heeft een dergelijke regeling het groote voordeel van praktischen aard, dat schokken in de ontwikkeling van het krijgswezen en in de organisatie van de krijgsmacht worden vermeden, terwijl automatisch de gelegenheid wordt geopend om op de eenvoudigste wijze te voorzien in zich voor-doende, nieuwe behoeften. ¹⁾

Het contingent van 1861 à 11.000 man heeft als een „ijzeren loon-wet” gegolden tot de militiewet van 1901; in verband daarmee scheen ons krijgswezen die 40 jaren als verstarde, ook de organisatie. Bij de militiewet van laatstgenoemd jaar werd het contingent bepaald op 17.500 man, waarin echter 5.200 kortgeoeffenden (de z.g. viermaanders). Daar de bevolking op 1 Jan. 1901 totaal 5.179.233 zielen bedroeg, werd het contingent toen vastgesteld op $\frac{1}{296}$ der bevolking, met dien verstande, dat een deel daarvan niet meer voldoende werd geoeffend. In 1912 is het contingent verhoogd tot 23.000 man, zijnde $\frac{1}{262}$ van de toenmalige bevolking. Minister van Oorlog COOL, die de wet deed voorbereiden, had toen willen gaan tot 26.500 man, zooals hij reeds in zijn Defensie-studie van 1903 in „De Militaire Spectator” had berekend, doch, zooals hij later heeft medegedeeld, deed Minister van Financiën KOLKMAN, die zoowel de financieele bezwaren als die van de Roomsche Katholieken vertegenwoordigde, tijdens de voorbereiding van de wet zeer duidelijk kennen, dat een bedrag van 23.000 man het allerhoogste vormde, waartoe die partij destijds was te vinden. ²⁾ Minister VAN DIJK moest het contingent in 1922 verlagen tot 19.500 man, waarmee het daalde tot $\frac{1}{358}$ van de toenmalige bevolking; voor 1930 bedraagt het nog $\frac{1}{402}$ daarvan. Een contingent van 23.000 man, zooals van 1913 tot 1922 heeft gegolden en in dit artikel wordt voorgesteld, zou thans nog slechts $\frac{1}{341}$ van de bevolking bedragen!

Wanneer men de beteekenis in het oog houdt, welke de grootte van het contingent vooral voor een klein volk bezit (blz. 587) en verder let op de hiervóór geschetste disharmonie tusschen vorm en inhoud van ons oorlogsleger, ook op de bloedarmoede van ons leger in het algemeen, doet het eigenaardig aan, dat in de laatste jaren in het openbaar absoluut niet over dat hoogst voorname belang is gehandeld. Alleen heeft het Eerste-Kamerlid BLOMJOUS bij de behandeling van de Defensiebegrooting voor 1930 een pleidooi geleverd voor een grooter contingent voor de Genie ³⁾. Spreker wees er voorts op, dat het gebrek aan manschappen voor ons oorlogsleger na 1930 „klemmend” wordt, doordien dan de sterke mobilisatielichtingen gaan ontbreken. „Reeds is numeriek de infanterie feitelijk met $\frac{1}{4}$ door gebrek aan personeel

¹⁾ Vergelijk van mijne hand: De ontwikkeling van ons krijgswezen sedert November 1813. LOOSJES. 1902, blz. 30.

²⁾ Militaire Spectator. 1929, blz. 469.

³⁾ Uit het antwoord van den Minister valt af te leiden, dat de spreker uitbreiding van het personeel voor de L.V.A. op het oog had.

verminderd¹⁾. . . . Dergelijke geforceerde verminderingen moeten ten slotte voeren tot ontwrichten der gevechtswaarde der groote eenheid, de Divisie". De heer BLOMJOUS wees er op, dat het stijgen van ons bevolkingcijfer in staat moet stellen tot rationeele en voldoende krachtige indeeling van manschappen bij de verschillende wapens. Tegenover het Belgische contingent van 46.000 man maakt het onze à 19.500 man een armzalig figuur. Spreker besloot met te constateeren, dat 4 Divisie(groepen) voor ons noodzakelijk zijn en dat vrij algemeen het gevoelen van de deskundigen is, dat daarvoor na 1930 een lichte van 23.500 man per jaar noodig is²⁾. In weinig woorden een hoogst belangrijk betoog!

De Minister heeft daarop feitelijk met geen woord geantwoord; *het is zeker in het belang der zaak dringend noodig, dat een volgend maal de personeelsvoorziening van ons oorlogsleger in haar geheel onder de oogen worde gezien.*

Men kan de opmerking maken, dat, waar overtuigend is gebleken, dat wij in militair opzicht in een te groot huis leven, het met deze studie beoogde doel: verhooging van de qualiteit van het oorlogsleger door verbetering van de oefenvoorwaarden in het vredesleger, evenzeer ware te bereiken door, op de basis van een lichte à 19.500 man en een getal van 15 lichten, de formatie zooveel in te krimpen als noodig. Die inperking of afkapping zou dan niet alleen het vredesleger, d.i. het aantal oefeneenheden, moeten treffen, doch zeker in niet mindere mate de sterkte van ons oorlogsleger, omdat ook de oorlogsorganisatie vooral vanaf 1 October 1934 beslist aan bloedarmoede zal lijden. Het zou niet de eerste maal zijn, dat zulk een denkbeeld werd aanbevolen. Inzonderheid de Vrijheidsbond heeft na den grooten oorlog een tijdlang het denkbeeld gepropageerd om ons vredesleger terug te brengen tot 3 Divisiën (in oorlogstijd derhalve 6), welke dan wat vredesencadreering, oefenvoorwaarden, contingent dienstplichtigen, materieel-uitrusting, enz., enz. onder eerste-klasse voorwaarden zouden kunnen bestaan.

Anderen — mede overtuigd, dat wij in militair opzicht in een te groot huis leven — adviseerden om toch vooral ons leger in eerste linie, en daarmee ons vredesleger intact te laten en, moest dan door gebrek aan stof noodzakelijkerwijze de oorlogsorganisatie worden ingekrompen, dit te vinden door beperking van het aantal reserveregimenten, hetzij doordat de 6 regimenten eener vredes-Divisie 5, hetzij, dat zij slechts

¹⁾ Wij cursiveeren. Andermaal de ware en eenige reden tot de reorganisatie per 1 Oct. 1929. Spreker had kennelijk alleen deze op het oog, daar toen elke sectie met $\frac{1}{4}$ werd verminderd. Uit mijne studie blijkt, dat door afkapping in 1927 eerst 14.400 man op de Infanterie-organisatie is bezuinigd, daarna in 1929 nog 19.000 man. Ik kwam tot een contingentsvermindering sedert 1913 met 38 % (blz. 526). Ook dit wijst op een ontstaan groot tekort.

²⁾ Handelingen Eerste Kamer 1929/30, blz. 416/7.

4 zulke regimenten bij mobilisatie op de been zouden brengen. Met dit laatste aantal zou men dan dalen tot ons standpunt ten tijde van de landweer, toen het leger tweede linie aan Infanterie slechts $\frac{2}{3}$ van dat in eerste linie uitmaakte.

Het is duidelijk, dat, waar mijne studie beoogde bij te dragen tot *regeneratie* en allerminst tot verdere aftakeling van onze krijgsmacht, beide kort aangegeven denkbeelden hier geheel buiten beschouwing zijn gelaten. Wat het laatstvermelde middel betreft, moet al dadelijk worden opgemerkt, dat het wèl de disharmonie zou wegnemen, welke is ontstaan tusschen inhoud en omvang van ons oorlogsleger, doch dat het feitelijk niet den minsten invloed oefent op ons vredesleger — in periode van langdurigen vrede lang geen quantité négligeable — en daarmee niet op het *gehalte* van ons oorlogsleger. Waar door gemis aan elke herhalingsoefening voor de 8e t/m 15e lichter (voorheen 2) samenhang en geoefendheid van onze reserve-formatiën bij mobilisatie toch al gering zullen zijn, zou door een hergroepering in bedoeld opzicht nog meer schade worden toegebracht.¹⁾ Daarenboven is na de mobilisatiejaren èn door de Regeering èn ook door Generaal SNIJERS zóó herhaaldelijk en met nadruk erop gewezen, hoe 72 bataljons in ons leger tweede linie dringend noodzakelijk zijn, dat zeker niemand, die ook zelfstandig de nooden onzer landsverdediging kent, zich gerechtigd kan achten, om aan dat getal te willen tornen.

En wat nu het eerstvermelde propagandamiddel betreft, n.l. onze geheele krijgsmacht te willen reduceeren in de verhouding 4 : 3, daarmee zou al het, dikwerf met de uiterste inspanning tusschen de jaren 1890 en 1920 schier man voor man veroverde standpunt worden prijsgegeven, terwijl onze bevolking toch in de laatste 40 jaren met bijna 70 % is toegenomen. Ook dit kan de oplossing van het vraagstuk niet zijn. Daarbij komt nog, dat, werd tot een reductie van onze krijgsmacht in reden van 4 : 3 overgegaan, al de na den wereldoorlog door onzen Generalen Staf verrichte voorbereidingsarbeid van organisatorischen en strategischen aard meerendeels illusoir zou worden gemaakt. Doch van nog veel meer beteekenis is, dat de internationale ligging en de configuratie van ons land het bezit van *ten minste* 4 strategische eenheden (Divisiegroepen) noodzakelijk maken. Dat aantal stelt in staat om, terwijl Oost-, Zuid- en Westfront elk door ééne strategische eenheid als bewaking, veiligheidsbezetting of strategische voorhoede bezet blijven, althans het minimum van ééne zoodanige eenheid als centrale reserve achter te houden om, *voorloopig* zonder ontblooting van de andere fronten, daarheen ter versterking te worden gezonden, waar het gevaar het grootst blijkt²⁾.

1) De nadeelen, welke men bij mobilisatie zal ondervinden van het doen vervallen van bedoelde herhalingsoefeningen, zijn door mij besproken in *Krijgswetenschap*, 1923/4, blz. 53 tot 61.

2) Conform Aug. 1914.

Wij hebben getracht in het vorenstaande ons vrij te houden van overdrijving en het stellen van te hooge eischen. Wij begrijpen zeer goed, dat 1930 noch 1818 noch 1913 is. Daarom stelden wij noch den eisch van een contingent van $\frac{1}{300}$ der bevolking, zooals dat reeds in 1818 gold en wat thans 26.100 man zou beteekenen, noch een contingent evenredig aan de 23.000 man van 1913, wat, gerekend naar de huidige bevolking, 30.000 man zou schenken. Evenmin werd de theoretisch alleszins juiste eisch gesteld, dat, zooals men èn in 1818 èn in 1861 beoogde, het contingent automatisch naar boven gaat met de bevolking (blz. 583/4). Er is, vooral voor een klein land, zeer veel voor te zeggen om zijn kracht te zoeken in de *breedte* en niet zoo zeer in de diepte van zijn legerstelsel. Verbredening waakt tegen bloedarmoede in vredes-tijd, tegen zwakte in oorlogstijd. Voor een klein volk is het om redenen van moreelen en materieelen aard van zeer hooge waarde, indien een beteekenend deel van de mannelijke bevolking van den dienstplichtigen leeftijd *reeds in vreedestijd* aan den krijgsdienst wordt verbonden. Expansie in de diepte heeft men in oorlogstijd door nieuwe wetten altijd in de hand, doch in de breedte is zij alsdan niet uit den grond te stampen. Nu onze reserve-formatiën in vreedestijd nimmer voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komen, kan men evengoed zeggen, dat ons leger 7 lichtingen telt (1e linie) of 15 (1e + 2e linie) of 20 (inclusief de aanvullingsreserve) of 40 (n.l. de grens van 60 jaar, reeds in de Unie van Utrecht gesteld). De *breedte* van den dienstplicht in vreedestijd bepaalt — mits de eerste-oefeningstijden niet beneden zekere minima dalen — in hoofdzaak de waarde van het geheele legerstelsel. In dezen staan in de richting van het „Allen Weerbaar” wijde perspectieven open. Wanneer men nagaat, hoeveel decoratief franje-werk onze krijgsmacht in ruim 100 jaar heeft weten los te laten, vooral in de laatste deceniën, hoezeer de efficiency van het vredesleger is verhoogd, niet het minst door korte, intensieve oefentijden, hoezeer er juist daardoor is bezuinigd aan mandagen — immers de eerste-oefenings-tijd heeft wel 2 jaar bedragen voor de bereden wapens en 12 tot 17 maanden voor die te voet —, wanneer men bedenkt, hoezeer de sociale roeping van het vredesleger naar voren is getreden, hoeveel er, mede in verband daarmee, in het moderne leger voor de gezondheid, het wel-zijn en de geestelijke verzorging van den soldaat wordt gedaan — het laatste woord is in deze opzichten nog niet gesproken, noch de laatste daad verricht — dan mag het Nederlandsche volk, wanneer de nood weer aan den man mocht komen, d.w.z. in periodes van aanzwellende internationale spanning, er toch niet voor terugdeinzen om, ter voor-ziening in een zijner fundamenteele levensbelangen, zich een last op de schouders te leggen, welke reeds noodig werd geoordeeld ruim een eeuw geleden, in een tijd, toen de „nationale militia” in leidende staat-kundige en militaire kringen toch nog altijd voor een groote bijzaak werd gehouden: een dienstplichtcontingent van $\frac{1}{300}$ der bevolking, zegge 26.100 man in 1930.

Wij hebben al deze en dergelijke desiderata voor het oogenblik laten rusten en ons in deze studie beperkt tot beantwoording van de vraag, hoe met een *minimum* vermeerdering van lasten voor onze bevolking en aan ons oorlogsleger *van den bestaanden vorm* en aan ons vredesleger het vereischte bloed kan worden bijgebracht. Men kan op den bestaanden voet nog enkele jaren voortsukkelen, doch wanneer nieuwe behoeften zich doen gevoelen, bestaande om eenige uitbreiding vragen en 1 October 1934 de kritieke dag voor ons oorlogsleger aanbreekt (blz. 519), *moet* het spaak loopen en zal men, indien de wil wordt gemist om contingentsuitbreiding te vragen en te schenken, bij mobilisatie het kaartenhuis zien ineenstorten.

Van de vier hiervóór besproken middelen om, mede door organisatie, in ons hoofdwapen nieuw leven te wekken en het de vereischte krachten bij te brengen, acht ik verhooging van het dienstplichtcontingent verreweg het voornaamste, ja zelfs een *conditio sine qua non*. Terwijl vredes- en oorlogsorganisatie thans beide het beeld vertoonen van een wijden ballon, onvoldoende met gas gevuld en daardoor slap, rimpelig en vervallen, zal verhooging van het contingent de disharmonie herstellen, tusschen vorm en inhoud reeds in 1922 in het leven groepen, doch welke eerst thans recht gaat doorwerken. Dat die uitbreiding op den duur niet kan en daardoor ook niet zal uitblijven, evenmin als men lijdelijk heeft berust in de geheel onvoldoende vredesorganisatie LAMBOUY van 1927 voor onze Infanterie, is mijn vaste overtuiging. Met den heer VELDMEYER besluit ik gaarne: „Als wij allen te zamen hardnekkig vechten voor de verheffing van onze infanterie, zullen wij winnen.”¹⁾

Wil men onze krijgsmacht regenerereen, dan moet men dit inzonderheid ons hoofdwapen doen. En om onze Infanterie te regenerereen is een bloedtransfusie uit de betere krachten van het Nederlandsche volk de eerste en voornaamste eisch.

Bij te dragen tot versnelling van het tempo, waarin deze m.i. onmisbare en onvermijdelijke verbetering van onze levende strijdkrachten moge doorbreken, vormde het doel van deze studie.

Aanteekening betreffende het verloop van de militie.

Vóór 1901 hield het Departement van Oorlog zich zeer weinig bezig met de vraag nopens de grootte van dit verloop. Het was destijds gering; bovendien was ons leger met zijn 5 lichten ondiep en het vraagstuk weinig actueel, daar de organisatie nimmer wijziging onderging. De gegevens-1901 van Minister ELAND (M.v.T. op de ontwerp-wet betreffende de organisatie van onze landmacht) moesten dus ten deele een slag in de lucht zijn. Alleen reeds de mededeeling, dat

1) T. a. p., blz. 469.

na het 7e dienstjaar „de gemiddelde jaarlijksche toeneming van het verloop op 1 p.ct. kan worden gesteld” en de zuiver schematische daling van de lichting van na het 8e dienstjaar tot na het 15e dienstjaar van 0,82 l tot 0,75 l toont dit. Bovendien bleken de opgegeven cijfers voor het verloop in de eerste jaren weldra veel te klein. Dit kan reeds hieruit blijken, dat de lichting na één jaar destijds 0,944 l sterk heette te zijn; juist 20 jaar daarna moest Minister POP in de M.v.T. van zijn ontwerp-dienstplichtwet dat bedrag verlagen tot 0,88 l, wat gerechten twijfel doet ontstaan of eerstvermeld cijfer wel juist is geweest. De jongste lichting ging dus in 1921 in één jaar achteruit met 12 %. Hiervóór werd becijferd, dat men thans op de lichting een kop van gemiddeld 21,5 % moet zetten (voor sommige korpsen zou dit eigenlijk 30 % zijn) om ervoor te waken, dat elke lichting aan het einde van het lichtingsjaar nog l man telt.

Bij het tot stand komen van de wet van 1912 heeft men de oude verloopcijfers aangehouden, hoewel reeds eenige jaren bekend was, dat zij belangrijk te klein waren. Dit kwam uiteraard ten nadeele van de te bereiken en in 1912 beoogde oorlogssterkte. Daarbij komt nog, dat men zich noch in 1901 noch in 1912 heeft gerealiseerd — zulks omdat men geen ervaring had aangaande het mobiliseeren van een modern kaderleger — dat bij mobilisatie om allerlei redenen over een vrij beteekenend deel van de resteerende sterkte niet kan worden beschikt (achterblijvers; ongeschikt voor den velddienst, enz.). Bij onze mobilisatie van 1914 bleek dat liefst 12 % van de effectieve sterkte (blz. 529).

Dat men in 1912 niet doelmatig handelde door de reeds onjuist gebleken verloopcijfers-1901 te behouden, volgt o.a. hieruit, dat de infanterielichtingen 1905/12 (destijds het leger 1e linie) in Augustus 1912 sterk heetten te zijn 6,94 l; in werkelijkheid telden zij slechts 6,34 l. Volgens de nieuwe regeling van dat jaar zouden de jongste 6 lichtingen het leger 1e linie vormen; terwijl zij 5,29 l heetten te zijn, bleek het later slechts 4,89 l. De landweer met haar 5 lichtingen heette 4,05 l te zijn; het bleek later 3,50 l. Onze krijgsmacht met 11 lichtingen telde toen 8,39 l, terwijl was gerekend op 9,34 l. Dit gaf een tekort van ruim 10 %, of in werkelijkheid 21.000 man ¹⁾!

Voor de ontwerp-dienstplichtwet van 1921 (wet van 1922) werd een aanzienlijk grooter verloop aangenomen, als gezegd van 12 % voor het eerste jaar. Ook deze schaal schijnt nog eenigszins schematisch aangelegd, daar de lichting de eerste jaren daalt met 2 %, dan met 1, na het 8e t/m het 20e jaar met ½ % per jaar. Daar het verlies gedurende het eerste jaar als 12 %, vervolgens een aantal jaren als 2 % per jaar wordt opgegeven, is de waarschijnlijkheid groot, dat hier het verlies van den „kop” der lichting gedurende de eerste maanden en het verder verloop gedurende het eerste jaar ten deele zijn dooreen-

¹⁾ De troepen te paard en enkele andere onderdeelen hadden destijds geen landweerplicht.

gemengd. Het cijfer van 12 % is te klein voor het een en te groot voor het ander.

Terwijl in 1901 (en nog in 1912) de sterkte van 15 lichten werd gesteld op 12,4 l, verlaagde de M.v.T. van 1921 dat cijfer op 11,69 l, waardoor dus $\frac{7}{10}$ eener lichting op de oorlogssterkte verloren bleek te zijn. Uit mijn hier voorafgaande studie blijkt, dat men het verloop vermoedelijk weer hooger moet stellen. Waarbij dan nog altijd komt — dit kan uiteraard nimmer in de verloopcijfers worden neergelegd — dat 12 % van hen, op wie men dan ten slotte bij mobilisatie meent te mogen rekenen, alsdan of niet beschikbaar of niet bruikbaar lijkt.

Het vorenstaande toont m.i. op onweerlegbare wijze de beteekenis van de kennis van juiste verloopcijfers voor een leger als het onze in zijn huidige samenstelling met 15 tot 20 lichten. Eigenlijk zal men daarbij dan nog een splitsing dienen te maken in dienstplichtige officieren, onderofficieren en korporaals en manschappen. Daar de lichting in tal van gedeelten op verschillende tijdstippen opkomt, zal moeten worden vastgesteld van welken dag men begint te rekenen, wat dus beduidt: sterkte na 1, 2, enz. jaar. Voorts of het standgetal l zal zijn de wettelijk voorgeschreven lichting à 19.500 man (wat het eenvoudigst is), in welk geval de lichting aan het einde van het lichtingsjaar ook inderdaad $\pm l$ man sterk is, dan wel het aantal inderdaad tot den dienstplicht aangewezenen (lichting + kop), voor 1930 b.v. 24.530 man. In elk geval zal men op die wijze tot betrouwbaarder gegevens geraken als basis voor onze legerorganisatie en tevens tot verrassende uitkomsten omtrent het verschil in verloop bij de verschillende wapens en dienstvakken in de eerste maanden van de eerste-oefening, het vervolg daarvan en de reservejaren.

Een roemrijke bladzijde uit onze krijgsgeschiedenis.

DOOR

C. C. DE GELDER,

res. Kolonel van den Generalen Staf.

Onze natie, ja zelfs ons leger, weet in het algemeen weinig van de eigen krijgsgeschiedenis en beseft daardoor o.m. onvoldoende de eigen kracht, m.a.w. zoo min hetgeen latent in het volkskarakter schuilt, als welken steun daarnevens onze bodem kan verleenen. En eveneens geeft men zich over het geheel onvoldoende rekenschap van hetgeen ons voorgeslacht, onder veelal bezwaarlijke omstandigheden, doch geleid door groote figuren, heeft weten tot stand te brengen.

Het logisch gevolg van een en ander is een *tekort* aan gevoel van eigenwaarde, aan zelfvertrouwen; men toont veeleer neiging tot eigen kleinering en wegeijfering, met daarnevens een onvoorwaardelijk toejuichen van hetgeen ons van vreemden bodem bereikt.

Reeds uit dien hoofde achten wij het wenschelijk, dat aan eene bestudeering van de nationale krijgsgeschiedenis grooter beteekenis worde toegekend. Doch er is meer!

De generaal b. d. TONNET sprak bijv. van de „zeer veredelende werking van krijgsgeschiedkundige studie”; de bekende generaal VON SCHLIEFFEN wees op hare „herzerwarmenden Tatsachen”; beide voor den militair zeker allerminst te versmaden. En ten slotte, moet niet een leger, naarmate het *minder* oorlogservaring heeft, *des te meer*, voor zijne leering, naar de krijgsgeschiedenis grijpen?

Ook naar de eigene, *zelfs* al dateert deze niet van gisteren!

O, wij kennen de contra-argumenten.

Er is, sedert anno dazumal, zooveel veranderd; men had toen geen vliegtuigen, geen radio en geen motorisatie; en de drachten der vuurwapens en de vuursnelheden.....

Maar men had toch zeker hetzelfde terrein, en wèl vechtwagens, lichtseinen, rookschermen, bacteriën, handgranaten, infanterie- en loopgraafgeschut¹⁾, helmen, bajonetten en zooveel meer. En bovendien gaat het dáár nu om?

Of zou bijv. het *voornaamste* strijdelement, de mensch, veel zijn veranderd? Hebben zijne karaktereigenschappen aan waarde ingeboet? Geldt voor den veldheer niet meer bovenal het bezit van besluitvaardigheid, van durf en volharding, de beteekenis van doortasten en verrassen? Is ook thans niet somtijds één man alles?

¹⁾ Zelfs de mitrailleurs (= orgelgeschut) zijn eeuwen oud. Het Zeughaus te Berlijn bezit er bijv. een van 1614, met 64 loopen, die in 8 lagen kunnen worden afgevuurd; maar wij vinden ze reeds vermeld in het midden der 15e eeuw (BOEHEIM, Handbuch der Waffenkunde). En de Byzantijnen bezigden vlammenwerpers!

Zijn de begrippen „doorbreking” en „omvatting” verouderd? Is de waarde der verbindingen gedaald? Blijven oorzaak en gevolg niet immer nauw verbonden; heeft gemis aan voorzorg — ook bij de landsverdediging — zich niet steeds gewroken? Ja, o wonder, heeft men niet, tijdens den jongsten oorlog, veel van het oude noodgedwongen weer *moeten* ophalen? Ging niet een generaal PÉTAIN naspeuren, welke middelen men voorheen heeft toegepast, wanneer zich in een leger ernstige ongeregelheden voordeden?

Heeft men, in de Duitsche armee, tijdens den jongsten oorlog, niet te veel vergeten, dat een nauwe band behoort te bestaan tusschen den soldaat en zijn chef, iets wat men reeds bij XENOPHON kon lezen?

En zoo zouden wij kunnen voortgaan.

Laat ons echter volstaan met er op te wijzen, dat geen enkele der groote veldheeren ¹⁾, hij moge dan JULIUS CESAR of TURENNE, FREDERIK DE GROOTE of NAPOLEON, v. MOLTKE of FOCH geheeten hebben, de bestudeering van de daden zijner voorgangers heeft veronachtzaamd.

Laat ons geen betweters willen zijn! Moge derhalve de oudere krijgsgeschiedenis, en onze eigen in 't bijzonder, een waardige plaats herkrijgen èn in de studie-programma's, èn in de tijdschriften, doch bovenal *in den geest* van onze officieren!

Het ontmoetingsgevecht bij Oudenaarde (1708).

I.

In een der geschriften over den Spaanschen Successie-oorlog (16) lezen wij: „Der Feldzug von 1708 in den Niederlanden ist unstreitig einer der denkwürdigsten in diesem Kriege”. Wij beamen dit volkomen en willen daarom een episode uit dezen veldtocht, en wel het treffen bij Oudenaarde, eens aan onze lezers voorleggen.

Wij doen zulks nog te liever, aangezien de wordingsgeschiedenis van dezen slag een aardig kijkje geeft op de oorlogvoering in die dagen, aangezien het gebeuren zich afspeelt in een soort Grebbe-terrein en mede, wijl de bronnen ons leeren, dat het Staatsche contingent, zoo hooger als lageren, bij uitstek loffelijk heeft gestreden en de Gedeputeerden te velde — in strijd met hunne reputatie — voor den gang van zaken menigmaal een drijvende kracht van beteekenis zijn geweest ²⁾.

¹⁾ Het is typeerend, hoe ditzelfde wederom blijkt uit de buitenlandsche litteratuur der laatste jaren; wij noemen bijv. BOUCHER, *Les lois éternelles de la guerre* e. a.; WEYGAND, *Turenne*; VALARCHÉ, *Cannes*; VAN OVERSTRAETEN, *Des principes de la guerre à travers les âges*; VON SEECKT, *Cannae*; CHOLET, *L'art militaire dans l'antiquité chinoise*, enz. enz.

²⁾ (5) stelt dit geheel anders voor en (8) volgt hierin eenigszins schoorvoetend; intusschen zijn de Hollandsche bronnen overtuigend.

Wij willen er voorts op wijzen, dat er *twee* categorieën van gedeputeerden bestonden.

De eerste (\pm 2 leden) werd gegeven door den R. v. St. en behartigde de geldmiddelen en de intendance. De tweede werd gegeven door de Staten-Generaal en vertegenwoordigde de Regeering. Nu is het merkwaardig om te lezen, hoe de

Men denke zich nu, om te beginnen, den oorlog reeds in zijn zevende levensjaar en omvattend het oorlogsterrein in Spanje, Italië, Duitschland en in de Z. Nederlanden. Konden de geallieerden hierbij tot dusverre wijzen op hunne overwinningen bij Hochstädt, Turijn en Ramilles, op verschillende succesvolle belegeringen en op het bezetten van de staten Keulen en Beieren, daarentegen was hun succes in Spanje al zeer matig geweest. In het algemeen echter naderde de krijg meer en meer de Fransche grenzen.

De lijn Nieuwpoort, Rijssel, Doornik, Mons, Charleroi, Namen gaf ongeveer de grens aan van het door de Franschen in de Z. Nederlanden nog bezette gebied. De geldmiddelen waren bij *beide* partijen in ongunstige conditie en waar bovendien de aanvulling der legers steeds moeilijker werd, hunkerde men eigenlijk algemeen naar den vrede, zonder dat deze echter tot stand kwam.

De veldtocht van 1707 had niet veel resultaten opgeleverd; daarna waren de legers in de winterkwartieren getrokken en eerst de Mei-maand zag hen, met nieuwe verwachtingen en zoo talrijk mogelijk, weder te velde komen.

Aan Geallieerde zijde bevond zich de hoofdmacht, onder den Hertog VAN MARLBOROUGH, in Vlaanderen, waarbij het Staatsche contingent onder den bejaarden veldmaarschalk HENDRIK VAN NASSAU-OUWERKERK, een kleinzoon van den stadhouder MAURITS VAN NASSAU. Een tweede leger, onder Prins EUGENIUS VAN SAVOLJE, stond aan de Moezel.

De Fransche hoofdkrachten werden aangevoerd door den Hertog VAN VENDÔME, een nevenkorps door den Keurvorst van Beieren, resp. BERWICK. En dan kunnen wij nog melding maken van een Fransch detachement DE LAMOTHE bij Warneton—Yperen, waartegenover een dito Staatsch-Engelsch van MURRAY, nabij Gent.

De wederzijdsche strijdkrachten.

Aan Fransch-Spaansch-Keulsehe zijde omvatte het hoofdleger 131 bataljons (waaronder 3 artillerie-bataljons) en 209 eskadrons. Hierbij komt dan LAMOTHE met 10 bat., 7 esk. en 6 stukken (\pm 5000 man).

Infanterie.

Het bataljon (13 comp. à 45 man) moest organiek 585 man tellen; deze sterkte werd echter slechts zelden bereikt, de meeste bataljons waren veel zwakker en wel tusschen 400 en 500 man (in totaal \pm 62.000).

veldheer MARLBOROUGH zich beijverde om, wat *niet* goed ging, op de schouders der gedeputeerden te laden, en eveneens hoe vele sprookjes daaromtrent nog heden rondwaren. Wij zien hierin den strijd van alle tijden tusschen regeering en opperbevelhebber. Men vergete echter niet, dat de Staten, in geldmiddelen en troepen, het leeuwenandeel torsten en den veldheer MARLBOROUGH, zoo bezorgd voor eigen reputatie en beurs, niet onbeperkt vertrouwden.

In het tijdperk, dat wij behandelen, waren gedeputeerden: voor den R. v. St., A. VAN BORSELE, Hr. van Geldermalsen; voor de St. G.: F. VAN COLLEN (Holland), P. G. VAN ROSSEM TOT HARDENBROEK (Utrecht), SICCO VAN GOSLINGA (Friesland), A. H. Graaf VAN RECHTEREN (Overijssel) en B. J. VAN WELVELDE, Hr. van Zallick (id.).

Cavalerie.

Het eskadron (4 comp. à 34 hoofden) moest 136 man monstere en VENDÔME schrijft aan den M.v.O. CHAMILLART: „on peut la compter complète”, wat echter geenszins gold voor de Spaansch-Keulsehe ruiters.

Rekent men de eskadrons op gemiddeld 120 man, zoo geeft dit ± 25.000 paarden.

Artillerie.

Deze beschikte op 9 Mei over 80 kanonnen, echter zonder paarden. Waar de commandant, DE ST. HILAIRE, spreekt van „une artillerie à peu près proportionnée”, d.i. één stuk op 1000 man infanterie, mogen wij te velde wel 60 kanonnen aannemen. Het totaal was alzoo ± 87.000 man.

Aan Geallieerde zijde mag men het leger in de Z. Nederlanden, zonder de vestingbezettingen, op 4 Juni stellen op 112 bataljons en 180 eskadrons (Staatschen, Engelschen, Hannoveranen, Denen, Pruisen).

Infanterie.

De organieke sterkte van het bataljon was bij de bondgenooten zeer verschillend; het Staatsche Leger kende normaal bataljons à ± 10 comp. van 67 man (= 670 man); deze sterkte werd echter zelden bereikt, terwijl ook onderdeelen van bataljons tot de vestingbezettingen behoorden. Men rekene daarom gemiddeld ± 550 man, of voor het geheel $112 \times 550 = 61.600$ man.

Cavalerie.

De eskadrons kunnen, ofschoon de organieke sterkte (± 128) hooger is, op 100 man worden geschat; de cavalerie alzoo op 18.000 man.

Artillerie.

Deze wordt aangegeven op ± 120 stukken (waaronder 14 houwitsers) en 60 pontons; per stuk rekenend ± 12 man, geeft 1500 man.

De totale legersterkte was dus ± 80.000 man en derhalve geringer dan die der Franschen.

Het gehalte van *beide* legers was goed; was de Fransche cavalerie wellicht iets beter dan haar tegenpartij, daarentegen schijnt de geallieerde infanterie van hooger qualiteit, althans Lodewijk XIV schrijft zelf van zijne infanterie: „l'infanterie, moins accoutumée à tirer que la leur” (4).

De leiding.

VENDÔME was, zoal geen eminent strateeg, dan toch zeker iemand met een flink karakter en een goed inzicht¹⁾; echter hij had boven

¹⁾ Colonel J. REVOL (Hist. de l'Armée française) noemt hem: „cynique, paresseux et malpropre, mais ayant de fougueux élans de génie; adoré de ses hommes . . .”, terwijl SAUTAI van den Herteg van Bourgondië schrijft: „Par son tempérament faible et timide, il inclinait vers les partis de prudence et de circonspection outrées”.

zich als opperbevelhebber in naam, den Hertog van Bourgondië; deze moest zich hem, in geval van uiteenlopend inzicht, wel onderstellen en was vrij onervaren, doch hij had een kring van adviseurs om zich heen en wist dadelijk — zoo hij zijn zin niet kon doordrijven — een beslissend schrijven van den Franschen koning in den eigen geest uit te lokken ¹⁾). Dergelijke halfheid in het commando moest zich wreken!

En dan waren er nog de krijgswaarden in het leger!

Het resultaat was dan ook, dat de leiding aan Fransche zijde meestal een weifelend karakter droeg en herhaaldelijk tegen VENDÔME'S meening inging.

Aan de overzijde zien wij MARLBOROUGH, misschien doordien hij zijn leger aanvankelijk niet sterk genoeg oordeelde en op EUGENIUS wachtte, misschien ook omdat hij volstrekt geen spoedig einde van den oorlog begeerde en tegen de Staten rancuneus was gestemd ²⁾), in dit jaar aanvankelijk al zéér weinig doortastend. Hij liet toch het initiatief maar al te veel aan de Franschen over.

II. Het voorspel.

Op 9 Mei verscheen MARLBOROUGH te Gent en, op denzelfden dag, VENDÔME te Mons, beiden met het voornemen hunne legers ten spoedigste uit de winterkwartieren saam te trekken; intusschen had het ongunstige weder den groei der gewassen aanmerkelijk vertraagd, zoodat de concentratie nog moest worden verschoven.

MARLBOROUGH achtte zijn leger te zwak voor een offensief en wilde daarom, in afwachting van de komst van Prins EUGENIUS ³⁾), voorloopig tijd winnen en te dien einde een afwachterende, defensieve houding aannemen. Zodoende vinden wij het geallieerde leger op 25/27 Mei in stelling, achter een riviertje, tusschen Bellinghen en Hal; op 29 Mei nog iets verder naar voren, in de lijn Tubise—St. Renelde, in een terrein, dat voor 's vijands cavalerie weinig kansen bood.

MARLBOROUGH rekende vast op een komenden aanval, waarop 's vijands vooruitgang dan ook scheen te wijzen.

Bij het Fransche leger, op 24/25 Mei vereenigd in de lijn Mons—Givry, heerschte echter tusschen de bevelhebbers daaromtrent groote oneenigheid.

VENDÔME wenschte wél een slag, doch, met het oog op een economisch gebruik van de strijdkrachten, liefst op voor cavalerie gunstig terrein, in een door hem te kiezen stelling en niet ver van de eigen magazijnen (Namen). Een beleg van Hoeij, gedeekt door een stelling achter de Méhaigne, scheen hem daartoe aangewezen; verder strekkende plannen

¹⁾ De Koning wenschte immers in alle gewichtige besluiten gekend te worden (CHAMILLART aan VENDÔME 29 Mei 1708), zie (25); er ontstond dus zoo iets als de befaamde Weener Hofkrijgsraad!

²⁾ Hij had gehoopt op een stadhouderschap in de Z. Nederlanden.

³⁾ De marsch van deze troepen werd, door de tegenwerking der Duitsche vorsten, zeer vertraagd.

op Luik en Maastricht werden reeds in uitzicht gesteld. Op deze wijze meende hij den tegenstander te zullen *dwingen* hem aan te grijpen.

LODEWIJK XIV had aan dit plan aanvankelijk zijn goedkeuring gehecht, echter, na Bourgondië's tusschenkomst, acht hij het onjuist om, terwille van een plaatsje als Hoeij, Vlaanderen geheel te ontblooten en den vijand gelegenheid te geven zich daar te nestelen. Hij geeft daarom de aanwijzing geen beslissing te nemen, zonder eerst zijn goedkeuring te vragen.

Hierop komt men tot overeenstemming om een stoot te doen in de richting van Brussel en rukt te dien einde (25 Mei) naar Soignies, echter onder slagregens, welke weldra elke beweging verlammen. Hierop volgt een verkenning van de wegen in drie richtingen en wel: naar rechts (Nivelles), vooruit (Braine-le-Comte, Tubise) en naar links (op Steenkerken en Enghien); men verneemt zodoende, dat de geallieerden in een sterke stelling staan¹⁾ en besluit deze te omtrekken.

Zodoende volgt op 1/2 Juni een geforceerde marsch (van 12 uur) naar Nivelles, alwaar men den straatweg naar Mons in den rug heeft, de rechtervleugel bij Genappe, de linker- bij Braine-l'Alleud.

Aan geallieerde zijde was de cavalerie, noodgedwongen, aan het fourageeren, toen de tijding binnenkwam omtrent de manoeuvre van het Fransche leger.

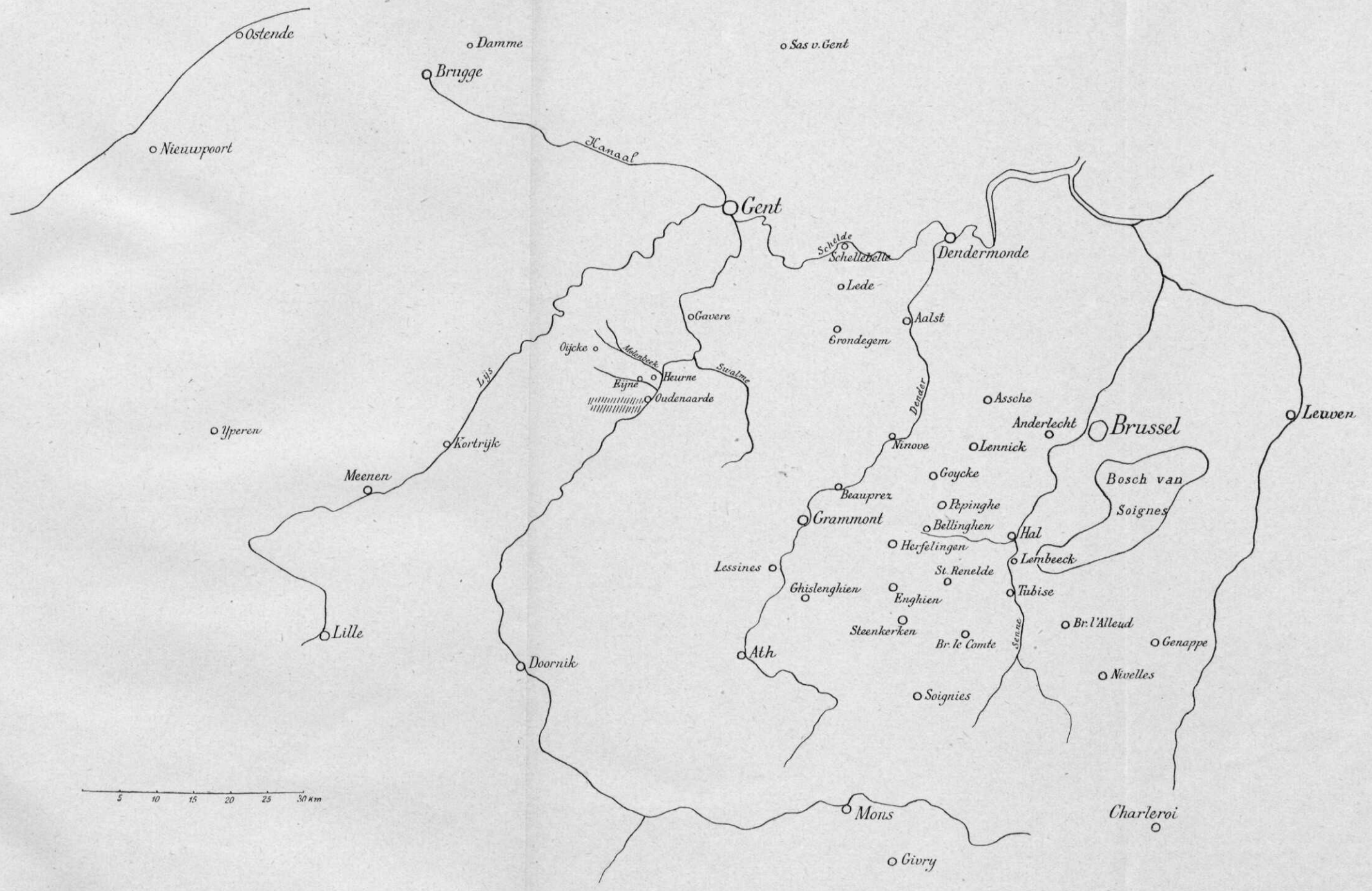
Aanstands worden de troepen gealarmeerd, waarna het leger — de infanterie voorop, de cavalerie moet maar zoo spoedig mogelijk volgen — richting op Brussel neemt, teneinde deze stad te dekken. Bedoelde marsch, op slechte wegen, onder ongunstig weder, deels bij nacht, was zóó zwaar, dat verscheidene bataljons aan het eindpunt nog slechts een veertigtal manschappen telden. Intusschen kon, op 3 Juni, een stelling ten Z. van Brussel worden ingenomen, welke zich tot Leuven uitstreckte.

Het initiatief was ditmaal duidelijk aan de zijde der Franschen geweest, echter ... dezen waren blijkbaar voor het oogenblik tevreden met het wèl voorzien gebied, dat zij hadden betreden, dan wel met het succes den vijand van Vlaanderen te hebben verwijderd; althans zij zetten den aanval niet door.

VENDÔME meende thans de operatie op Hoeij wederom te moeten voorstellen; echter BOURGONDIË voelde zich onzeker door de houding van EUGENIUS, die door BERWICK niet voldoende kon worden vastgehouden. En derhalve besluit men voorloopig maar een afwachtende houding aan te nemen.

Het eigenaardige resultaat is zodoende, dat *beide* partijen, gescheiden door het bosch van Soignes, de verdere maand *afwachtend* en *onwerkzaam* tegenover elkaar blijven liggen, MARLBOROUGH steeds in de hoop, dat de Moezelarmee zal opdagen. En ziet, deze gedachte begint

¹⁾ VENDÔME oordeelt omtrent de stelling der geallieerden bij Hal: „impraticable de les attaquer derrière le ruisseau, qui les couvrait”. (4). Wij zullen van dien afkeer van fronthindernissen nog meer voorbeelden zien.

tegen het einde der maand werkelijk vasten vorm aan te nemen: men verwacht den Prins ± 7 Juli met de cavalerie in Maastricht! Is deze eenmaal aangekomen, dan is de bedoeling van MARLBOROUGH 's vijands leger aan te grijpen, dan wel hem terug te dringen en bijv. Charleroi te belegeren ¹⁾.

Doch nu komt een nieuw element in den gang van zaken.

(Slot volgt.)

¹⁾ (5, blz. 458) of MURRAY: „Je fais état, que nous nous mettrons en mouvement pour marcher droit aux ennemis, ou s'ils nous évitent, nous tâcherons de gagner entre eux et leurs magasins et de leur couper les vivres, ce qui les obligera à une bataille”.

Aan- en afvoer.

DOOR

J. H. JAGER,

Eerste Luitenant der Infanterie.

(*Vervolg van blz. 549.*)

Aanvulling van benzine.

Deze aanvulling kan op verschillende manieren geschieden, afhankelijk van de wijze, waarop de etappendienst de benzine ter beschikking stelt.

Allereerst kan de aanvulling plaats hebben uit speciaal daarvoor door den D.E.V. aangewezen benzinepompen. Deze wijze van aanvulling zal toepassing kunnen vinden, als onze troepen in de verdediging zijn en de strijd een min of meer stabiel karakter heeft gekregen, zoodat de etappendienst gelegenheid krijgt eenige benzinepompen van een voldoende voorraad benzine te voorzien.

De gemotoriseerde afdelingen, die over tankauto's beschikken, zenden deze ter aanvulling naar de aangewezen pompen, terwijl de afdelingen, die slechts benzineauto's (auto's, beladen met benzineblikken) ter beschikking hebben, de blikken dezer auto's hier laten vullen; ook afzonderlijke auto's kunnen hier zoo noodig aanvullen.

Als de strijd een meer bewegelijk karakter heeft en in het bijzonder als onze troepen in den aanval zijn, zal deze wijze van aanvulling niet toegepast kunnen worden, daar in dit geval de etappendienst geen gelegenheid zal hebben van te voren de noodige benzinepompen van benzine te voorzien.

Een tweede wijze van aanvulling is die uit tankspoorwagens en (of) tankschepen, die door den D.E.V. naar door hem vast te stellen eindstations (eindhavens) voor benzine worden gedirigeerd. Deze eindstations (eindhavens) zijn in den regel tevens aanvullingsplaats, waar de tank- en benzineauto's komen aanvullen.

Daar op het eindstation benzine slechts komen aanvullen de tankauto's, benzineauto's en wellicht enkele afzonderlijke auto's en bovendien de afstand van eindstation tot de troepen hier geen rol speelt, bestaat er geen reden nog een aanvullingsplaats benzine vóór het eindstation vooruit te schuiven.

Om het tijdroovende vullen van de benzineblikken der benzineauto's op de aanvullingsplaats (het eindstation) te ontgaan, is het gewenscht, behalve de benzine in de tankspoorwagens (tankschepen), ook nog benzine in blikken ter beschikking te stellen. De ledige blikken moeten dan op de aanvullingsplaats worden ingeleverd.

Uitzondering zal zijn dat de benzine alleen in blikken wordt aangevoerd, daar in dit geval het vullen van de tankauto's te veel tijd zou vragen.

In den regel zal op de eindstations benzine ook de aanvulling van olie, smeermiddelen en banden plaats hebben.

C. Administratieve regeling bij den aanvoer van levensmiddelen en munitie.

Een uitgebreide administratieve regeling en verantwoording van de aangevoerde levensmiddelen en munitie zou een vlotten aanvoer in den weg staan; eenige regeling, zij het ook tot het uiterste beperkt, is echter noodzakelijk.

Aan de deelnemers van de in Juni 1929 onder leiding van den D.E.V. gehouden oefeningsreis in den etappen- en verkeersdienst werd een deel van het in bewerking zijnde voorschrift etappen- en verkeersdienst, n.l. het hoofdstuk, behandelende den aan- en afvoer en de administratieve regeling daarvan, ter hand gesteld. Bij deze oefening werd die administratieve regeling toegepast en werden de staten Bl en Cl en Bm en Cm, welke staten hieronder nader zullen worden besproken, opgemaakt.

Achtereenvolgens zal hier behandeld worden de administratieve regeling bij den aanvoer van levensmiddelen en bij die van munitie.

a. Levensmiddelen.

We zullen beschouwen de administratieve regeling voor de levensmiddelen, aangevoerd voor 1 D.G.

Allereerst moet de etappen-intendant de levensmiddelen, die op het eindstation (eindhoven) worden aangevoerd, overgeven aan den commandant van het detachement eindstation. Dit geschiedt op een staat Al (zie bijlage I), door den E.I. in tweevoud op te maken; één dezer exemplaren wordt, na door den commandant van het detachement eindstation voor ontvangst te zijn geteekend, aan den E.I. teruggezonden.

De commandant van het detachement eindstation moet nu de levensmiddelen overgeven aan den commandant van het onderdeel van den autotrein, die met het vervoer van de levensmiddelen naar de beide aanvullingsplaatsen is belast.

De D.G.C., die weet welke onderdeelen op elk der aanvullingsplaatsen aanvullen, verstrekt aan den commandant van het detachement eindstation een staat Bl (bijlage II), waarop worden vermeld de hoeveelheden, die naar elke aanvullingsplaats moeten worden vervoerd en die hij aan den met het vervoer belasten commandant moet overgeven.

De commandant, belast met het vervoer, teekent den staat Bl van den commandant van het detachement eindstation voor ontvangst af, waarna deze staat in het bezit van dien detachementscommandant blijft, om bij zijne verantwoording overgelegd te worden.

Het tweede exemplaar van den staat Bl zendt de D.G.C. aan den C.-Aut.T.-V.Lr., die op zijn beurt den staat doorzendt naar den C. van het bataljon, dat hij met de vervoeren belast. Natuurlijk zal hij, ter vermijding van onnoodige marschen, daarvoor uitkiezen het bataljon, dat het dichtst in de nabijheid van het eindstation en de beide aanvullingsplaatsen is gelegd. De B.C. stelt den staat Bl ter hand aan

den C.C., dien hij met het vervoer belast. Deze kan uit dien staat, in aanmerking nemende de hoeveelheden, die naar elke aanvullingsplaats moeten worden verzonden, nagaan hoeveel auto's voor de vervoeren moeten worden aangewezen.

Aan de achterzijde van staat Bl kan door den D.G.C. — die zulks verneemt uit het bevel voor den aan- en afvoer van den C.V. — worden ingevuld, wanneer met de belading van den autotrein op het eindstation moet worden aangevangen, alsmede wanneer deze op de aanvullingsplaats ter ontlading aanwezig moet zijn.

De C.-Aut.T.-V.Lr. of de B.C. kan op de achterzijde van den staat zoo noodig invullen de door de autocolonne te volgen wegen van het eindstation naar de aanvullingsplaatsen.

Ten slotte wordt op de achterzijde van den staat nog door den D.G.C. vermeld welke onderdeelen op de aanvullingsplaatsen aanvullen, hetgeen de commandant van het detachement eindstation moet weten in verband met mogelijke, voor eenige onderdeelen bestemde, kleine zendingen, die met den levensmiddelenpoortrein zijn medegekomen.

Deze eenigszins omslachtige regeling — het zenden van den staat Bl door den D.G.C. achtereenvolgens aan den C.-Aut.T.-V.Lr., B.C. en C.C. — is noodig, daar de autotreinen onder eenhoofdig bevel staan en niet tot de D.G. behooren; het gevolg zal kunnen zijn, dat vertraging in de uitvoering van de vervoeren ontstaat.

Het zou eenvoudiger zijn en aan een vlotte uitvoering van de vervoeren ten goede komen, als elke D.G. beschikte over een eigen bataljon autotrein.

De sectie materieelvervoer, die bij de D.G. is ingedeeld, heeft een te geringe vervoercapaciteit om voor het vervoer van de levensmiddelen van de geheele D.G. te worden gebruikt en zal bovendien genoeg andere werkzaamheden hebben.

Daar de vervoeren dagelijks moeten plaats hebben, zal het, ter vermijding van bovenbedoelde vertraging, gewenscht zijn, dat de D.G.C. den staat Bl rechtstreeks zendt aan den C.C. van den autotrein, die met het vervoer wordt belast. Dit is mogelijk als de C.-Aut.T.-V.Lr. één compagnie aanwijst, die doorlopend met de vervoeren voor dezelfde D.G. wordt belast; er zal dan tevens tusschen het personeel van de betrokken compagnie, den D.G.-intendant en de commandanten der aanvullingsplaatsen een goede samenwerking kunnen ontstaan.

Het spreekt vanzelf, dat de C.C., mocht zijn compagnie niet in staat zijn de levensmiddelen te vervoeren, dadelijk maatregelen zal moeten treffen den staat Bl naar zijn B.C. door te zenden, die dan een andere compagnie met de vervoeren belast, zoodat bij den aanvoer geen stagnatie plaats heeft. Na het vervoer van de levensmiddelen van het eindstation naar de aanvullingsplaats is deze compagnie natuurlijk weer geheel ter beschikking van den B.C.

Het voordeel is dus verkregen dat de autotreinen blijven in de hand van den C.V. en dat toch de D.G.C. de opgave voor het vervoer

(den staat Bl) rechtstreeks kan zenden aan den commandant, die met het vervoer is belast, en de boven geschetste omweg wordt vermeden.

Op het eindstation worden de autocolennes samengesteld, die de levensmiddelen naar de aanvullingsplaatsen vervoeren (transporten); de sterkte van zoo'n transport zal ongeveer 1 sectie zijn. De transportcommandanten (sectie-commandanten) hebben van den C.C. een transportorder ontvangen, aangevende o.m. de hoeveelheden, die vervoerd moeten worden, en vormende dus ongeveer een afschrift van staat Bl. Naar aanleiding van de transportorders maken de transportcommandanten een plan op hoe de auto's beladen moeten worden (beladingsplan) en verstrekken aan elken bestuurder van een auto een beladingsbriefje, waarop is vermeld hetgeen de auto moet vervoeren.

Nadat aldus op het eindstation de levensmiddelen zijn geladen, de transporten zijn geformeerd en deze op de aanvullingsplaatsen zijn aangekomen, moeten de transportcommandanten de levensmiddelen overgeven aan de commandanten der aanvullingsplaatsen; deze laatsten teekenen daartoe de transportorders voor ontvangst af.

De commandanten van de aanvullingsplaatsen vernemen uit den staat Cl (bijlage III) wat zij moeten ontvangen.

Voor elke aanvullingsplaats maakt Sectie II van den D.G.-staf een staat Cl op, waarin vermeld worden de hoeveelheden levensmiddelen, die elk onderdeel moet ontvangen; het totaal van de staten Cl moet gelijk zijn aan hetgeen vermeld is op staat Bl.

De staten Cl worden door den D.G.C., door tusschenkomst van den C.-C.A.At., aan de commandanten der aanvullingsplaatsen toegezonden, die op grond daarvan staten Dl ontwerpen (bijlage IV).

De levensmiddelen worden door den commandant der aanvullingsplaats aan de onderdeelen overgegeven door de verschillende verplegingsofficieren op staat Cl voor ontvangst te laten teekenen, waardoor dus de verantwoording en het overgeven van de levensmiddelen van den etappen-intendant aan de troepen, via den commandant van het detachement eindstation, de commandanten van de autotreinen en de commandanten der aanvullingsplaatsen, hun beslag hebben gekregen.

Op staat Cl worden tevens vermeld het tijdstip, waarop de autotrein ter ontlading op de aanvullingsplaats aanwezig zal zijn, het uur van openstelling van de aanvullingsplaats en de verkeersregeling.

Bij aankomst op de aanvullingsplaats worden de auto's ontladen en de levensmiddelen groepsgewijze neergelegd; de commandant der aanvullingsplaats stelt aan elken commandant van een groep levensmiddelen een staat Dl ter hand, waaruit de groepsc commandant kan zien de hoeveelheden, die aan elk onderdeel verstrekt moeten worden.

De groepsc commandant teekent de beladingsbriefjes van de bestuurders der auto's voor ontvangst af; deze beladingsbriefjes worden

aan den transportecommandant ter hand gesteld, die daaruit kan nagaan of alles goed is afgeleverd, waarna hij den commandant der aanvullingsplaats zijn transportorder laat afteekenen.

De geleider van een proviandvoertuig, dat moet aanvullen, ontvangt van den commandant van de groep levensmiddelen een bon, aangevende de hoeveelheid levensmiddelen, die op het voertuig is geladen; deze bons stellen de geleiders na het verlaten van de aanvullingsplaats aan den betrokken verplegingsofficier ter hand.

De gegevens voor het opmaken van deze bons kan de groepsecommandant vinden in den staat DI.

Wanneer het eindstation tevens aanvullingsplaats is en op dit eindstation niet voor een andere aanvullingsplaats is aangevoerd, neemt de commandant der aanvullingsplaats, na ontlading van den verplegingsspoortrein, den geheelen voorraad over van den commandant van het detachement eindstation op staat AI. De staten BI zijn in dat geval niet noodig.

Wanneer het eindstation tevens aanvullingsplaats is en op dat eindstation ook nog voor een andere aanvullingsplaats is aangevoerd, neemt de commandant van de eerstbedoelde aanvullingsplaats de voor deze aanvullingsplaats bestemde levensmiddelen van den detachementscommandant over door op den staat BI van dien detachementscommandant voor ontvangst te teekenen. Voor deze aanvullingsplaats wordt de commandant van de autotreinen dus uitgeschakeld.

De bataljons, afdeelingen (verplegingseenheden), enz. ontvangen op de aanvullingsplaatsen de levensmiddelen, vermeld op de staten CI (in den regel de organieke sterkte, afgerond naar boven, in veelvouden der eenheidsverpakkingen).

Bestaat zekerheid, dat de aanvullingsplaatsen en de eindstations gedurende eenige dagen dezelfde zullen zijn en kunnen op de aanvullingsplaatsen levensmiddelen worden opgeslagen, dan ontvangen de bataljons, afdeelingen, enz. volgens de werkelijke sterkte, afgerond naar boven, in veelvouden der eenheidsverpakkingen. Indien na afloop van de aanvulling op de aanvullingsplaatsen levensmiddelen overblijven, worden deze op de aanvullingsplaatsen bewaard.

Het aangevoerde vleesch wordt echter, met het oog op bederf, in ieder geval uitgegeven.

b. *Munitie.*

Zooals we bij de bespreking van den aanvoer van levensmiddelen reeds opmerkten, heeft deze aanvoer in den regel dagelijks plaats in nagenoeg overeenkomstige hoeveelheden, zonder dat daartoe aanvragen van tevoren moeten worden ingediend.

Wegens de steeds wisselende behoeften aan munitie, afhankelijk van de gevechtsactie, kan de aanvoer van munitie natuurlijk niet dagelijks en automatisch geschieden.

De normale gang van zaken is, dat de C.V. de benodigde munitie

tijdig aan den D.E.V. aanvraagt, waarbij hij tevens zijn wenschen kenbaar maakt betreffende de aanwijzing van de eindstations. De D.E.V. wijst daarop de eindstations aan en bericht den C.V. hoeveel munitie op elk eindstation ter beschikking van den C.V. wordt gesteld, alsmede wanneer de munitiespoortreinen op de eindstations ter ontlading aanwezig zullen zijn.

De C.V. bepaalt, zoo noodig na overleg met de D.G.Cn., de hoeveelheid munitie, die voor elke D.G. beschikbaar wordt gesteld en de eindstations, vanwaar de aanvoer zal geschieden.

Het Hoofdkwartier van het Veldleger (Sectie IV) moet te allen tijde op de hoogte zijn van de voorraden munitie, beschikbaar op de eindstations en die, aanwezig op de aanvullingsplaatsen, of in munitiedepots. In dagen van gevechtsactie zullen deze voorraden aan groote wijzigingen onderhevig zijn.

Voor wat betreft de munitie, beschikbaar op de eindstations, verstrekken de commandanten der detachementen eindstation de noodige gegevens, terwijl voor de overige munitie de D.G.Cn. de noodige opgaven indienen, die zij ontvangen van de commandanten der aanvullingsplaatsen en munitiedepots.

Deze opgaven moeten ten minste 2 maal per dag worden ingediend en bovendien tusschentijds, zoodra belangrijke veranderingen hebben plaats gehad.

De administratieve regeling bij den aanvoer van munitie heeft verder op overeenkomstige wijze plaats als boven voor levensmiddelen is uiteengezet.

Op staat Am (bijlage V), aangevende de hoeveelheden op het eindstation aangevoerde munitie, uitgedrukt in rantsoenen, neemt de commandant van het detachement eindstation de munitie van den etappen-artillerie-officier over.

De D.G.C. zendt weer staten Bm (bijlage VI), aangevende de aantallen rantsoenen, die naar elke aanvullingsplaats moeten worden vervoerd, aan den C.-Aut.T.-V.Lr. en aan den commandant van het eindstation.

De C.-Aut.T.-V.Lr. zendt den staat Bm aan één der B.Cn. door, die deze ter hand stelt aan den (de) C.C.(n), die door hem met het vervoer wordt(en) belast. Deze commandanten regelen verder het vervoer naar de aanvullingsplaatsen, maken transportorders voor de transportcommandanten, die weer beladingsplannen opmaken en aan de bestuurders der auto's beladingsbriefjes verstrekken.

De commandanten, belast met het vervoer, teekenen den staat Bm van den commandant van het detachement eindstation voor ontvangst af.

Om eenig overzicht over de munitie op het eindstation te hebben, houdt de detachementscommandant in een register aantekening van de hoeveelheden ontvangen en uitgegeven munitie, uitgedrukt in rantsoenen.

De D.G.C. (Sectie IV) zendt weer aan den commandant van elke

aanvullingsplaats door tusschenkomst C.-C.A.At. een staat Cm (bijlage VII), aangevende de aantallen rantsoenen, die naar elke aanvullingsplaats verzonden moeten worden.

Deze staat Cm wordt niet, zooals staat Cl, voor ontvangst afgeteekend, hetgeen ook bezwaarlijk zou zijn, daar alle munitie niet, zooals bij levensmiddelen, tegelijk wordt uitgegeven, doch de munitie, naar mate de ledige troepenmunitie-voertuigen op de aanvullingsplaats komen, uitgegeven wordt. Als alle munitie ontvangen is, zouden de verschillende troepencommandanten nog de staten Cm voor ontvangst moeten afteekenen, hetgeen niet doenlijk is.

Ook een staat overeenkomstig den staat Dl (voor levensmiddelen) wordt niet opgemaakt. Bij de uitgifte van levensmiddelen is deze staat noodig, daar de groepscCommandant moet weten hoeveel aan elk onderdeel uitgereikt moet worden; bij de uitgifte van munitie worden echter alle voertuigen, die komen aanvullen, geheel gevuld en behoeft niet op elk voertuig een bepaald afgemeten hoeveelheid geladen te worden.

De groepscCommandant geeft echter aan den geleider van een voertuig, dat komt aanvullen, een bon, waarop vermeld wordt de hoeveelheid munitie in het voertuig geladen en zoo mogelijk en noodig de gegevens omtrent jaartal van aanmaak, partijnummer, enz. De geleider overhandigt dezen bon aan den commandant, die hem heeft uitgezonden.

De commandant van de aanvullingsplaats houdt in een register eveneens aantekening van de uitgegeven munitie; de groepscCommandanten verstrekken hem hiervoor alle vereischte gegevens. Daar op de aanvullingsplaatsen de munitie wordt uitgegeven, uitgedrukt in aantallen schoten, moeten de aantekeningen in dit register ook uitgedrukt zijn in aantallen schoten en niet in rantsoenen.

D. Afvoer van overtollig materieel.

De afvoer van overtollig en defect materieel geschiedt in groote trekken in omgekeerde volgorde als de aanvoer van levensmiddelen en munitie.

Door de troepen van het veldleger wordt het af te voeren materieel aan den etappendienst overgegeven op de eindstations of op de verzamelplaatsen voor materieel, waarna deze dienst voor het verdere vervoer naar het achterland zorg draagt.

Afvoer van overtollig materieel door de troepen van het veldleger naar de eindstations of verzamelplaatsen voor materieel.

Om den afvoer te beperken, moet het defect materieel zooveel mogelijk worden hersteld door de organiek bij den troep ingedeelde werklieden. Dit materieel komt na herstel dadelijk weer ter beschikking, terwijl het door den etappendienst afgevoerde materieel niet spoedig weer teruggezonden kan worden. Uit den aard der zaak zullen bij den troep echter slechts kleine herstellingen kunnen geschieden.

De afvoer van het overtollige materieel naar de eindstations of verzamelplaatsen voor materieel wordt geregeld door de D.G.Cn. Het

eenvoudigste en meest economische is, als deze afvoer kan plaats hebben met teruggaande vervoermiddelen, die voor den aanvoer hebben gediend; indien dit niet mogelijk is, zullen afzonderlijk hiervoor te bestemmen vervoermiddelen moeten worden gebruikt, hetzij deelen van den Aut.T.-V.Lr., hetzij de sectiën materieelvervoer der divisiegroepen (compagnie materieelvervoer der Lt.B.).

De afvoer van ledige pakmiddelen van levensmiddelen heeft doorgaans plaats naar de aanvullingsplaatsen met de proviandvoertuigen, die op de aanvullingsplaats komen aanvullen. Als op de uitdeelingsplaats of bij de keukenwagens de eenheidsverpakkingen verbroken worden, worden de pakmiddelen (zakken, emmers, kisten, enz.) overgegeven aan de proviandvoertuigen, om ze den volgenden dag weer mede te nemen naar de aanvullingsplaatsen. Hier worden ze door den commandant der aanvullingsplaats overgegeven aan den transportecommandant, die levensmiddelen op de aanvullingsplaats heeft aangevoerd. De transportecommandant zal één of meer auto's met het af te voeren materieel doen beladen en deze naar het eindstation of de verzamelplaats voor materieel zenden, alwaar het aan den etappendienst wordt overgegeven.

De afvoer van ledige pakmiddelen van munitie kan op overeenkomstige wijze geschieden. Daar de munitie reeds op de aanvullingsplaatsen zal worden ontpakt, worden de ledige pakmiddelen hier opgestapeld en door de teruggaande auto's van een volgend munitie-transport medegenomen naar het eindstation.

Is er veel af te voeren materieel en is het dus niet gewenscht dit op de aanvullingsplaatsen te verzamelen, dan kan de D.G.C. in het bevel voor den aan- en afvoer bepalen dat er divisie-verzamelplaatsen worden ingericht (1 per divisie), waarheen het materieel met voertuigen van de korpstreinen wordt gebracht, om vandaar door auto's van de sectie voor materieelvervoer verder naar de voor de D.G. vastgestelde verzamelplaats voor materieel te worden vervoerd.

Door de divisie-verzamelplaatsen te kiezen in de nabijheid van de aanvullingsplaatsen voor levensmiddelen kunnen de ledige verplegingsvoertuigen het af te voeren materieel medebrengen, terwijl het dan door de ledige auto's van den autotrein verder kan worden vervoerd naar de divisiegroeps-verzamelplaats; de auto's van de sectie voor materieelvervoer zijn in dit geval niet benodigd.

De D.G.C. kan ook het af te voeren materieel door de sectie voor materieelvervoer bij de onderdeelen doen ophalen en vervolgens rechtstreeks brengen naar de divisiegroeps-verzamelplaats voor materieel.

Vuil wasgoed mag, terwille van de reinheid, niet op de aanvullingsplaatsen voor levensmiddelen komen en ook niet met de proviandvoertuigen worden vervoerd. Het wordt vervoerd, verpakt in zakken, 40 stel per zak (gewicht \pm 40 KG.).

Het komt ons voor, dat de meest gewenschte wijze van vervoer is, per regiment infanterie (artillerie) 2 goederenwagens te ontpakken,

om hiermede het vuil waschgoed, verpakt in zakken, bij de compagnieën en batterijen op te halen en naar de divisie-verzamelaarsplaats voor waschgoed te brengen, alwaar het door eenige auto's van de sectie voor materieelvervoer wordt overgenomen, om naar de divisiegroeps-verzamelaarsplaats te worden vervoerd.

Bestaat de mogelijkheid, zooals in een legeringsgebied doorgaans het geval zal zijn, per regiment door 2 auto's van de sectie voor materieelvervoer het waschgoed bij de compagnieën en batterijen op te halen, dan is dit aan te bevelen, daar deze auto's het direct naar de divisiegroeps-verzamelaarsplaats kunnen brengen.

Afvoer van buit.

Van het buitgemaakte materieel moet opgave worden gezonden aan den C.V., die verder bepaalt welk materieel door de troepen in gebruik kan worden genomen en wat afgevoerd moet worden.

Deze afvoer kan op dezelfde wijze geschieden als die van overtollig materieel, n.l. naar de eindstations of naar de verzamelaarsplaatsen voor materieel, waar het aan den etappendienst wordt overgegeven.

Er moge hier nog eens worden gewezen op het grootte belang van een goed onderhoud en zuinig beheer van het bij de troepen in gebruik zijnde materieel. Uit de ervaringen, in den wereldoorlog opgedaan, is wel gebleken dat een en ander nog veel te wenschen overliet. De aanschaffing van nieuw materieel zal in oorlogstijd toch reeds dikwijls op grootte bezwaren stuiten, zoodat deze bezwaren, door op verkwistende wijze met het materieel om te gaan, niet nog vermeerderd mogen worden.

De troepencommandanten zullen er daarom steeds nauwlettend op moeten toezien dat al het materieel met de grootste zorg wordt behandeld en dat onbeheerd aangetroffen materieel door de troepen wordt medegevoerd of onder bewaking wordt gesteld, om later te worden afgevoerd.

Van de eindstations of verzamelaarsplaatsen voor materieel wordt het af te voeren materieel door den etappendienst per spoorlijn naar het hart des lands vervoerd.

Hier wordt het zoo noodig aan verschillende fabrieken ter herstelling overgegeven; na herstel wordt het in magazijnen opgelegd, om t.z.t. als nieuw materieel weer aan de troepen te worden toegevoerd.

Op de verzamelaarsplaatsen wordt personeel van den etappendienst, zoo noodig aangevuld met burgerpersoneel, werkzaam gesteld.

Als te voorzien is, dat gedurende eenige dagen een verzamelaarsplaats als zoodanig in bedrijf kan blijven, wordt hier door den etappendienst in den regel tevens een herstellingsplaats voor voertuigen en rijwielen opgericht.

De in deze herstellingsplaats herstellde voertuigen en rijwielen worden na herstel zoodra mogelijk weer aan de troepen overgegeven en dus niet naar het achterland afgevoerd. *(Wordt vervolgd.)*

ETAPPEN-DIRECTIE.

Afdeeling Intendance.

Verzonden ¹⁾
 voor eindstation levensmiddelen
 per.....

Brood in zakken van	Vleesch in KG.	Spek in KG.	Rundvet		Koffie in zakken van	Zout in pakken van	Kaas in zakken van		Bruine of witte boonen of kapucijners in zakken van		Groene erwten in zakken van	Margarine of boter in kisten van	Aard- appelen in zakken van	Ge- droogde aard- appelen in KG. (0,20 KG. per rants.)	Ge- droogde groc- ten in KG. (0,03 KG. per rants.)	Rijst in zakken van
			emmers van 15 KG. (200 rants.)	pakken van 7,5 KG. (100 rants.)			25 KG. (250 rants.)	5 KG. (50 rants.)	40 KG. (100/133 rants.)	4 KG. 10/13 rants.)						
40	10															
rantsoenen.																

Haver in zakken van	Hooi in balen van
36 KG. (6 rants.)	50 KG.

In tweevoud op te maken door Etappen-Intendant. Een dezer exemplaren wordt, na voor ontvangst geteekend te zijn door C.-detachement eindstation, naar E.I. teruggezonden.

Ontvangen ¹⁾
 De Commandant detachement eindstation,
 De Etappen-Intendant,

¹⁾ Datum.

BILAGE II.

STAAT B.I.

(D.G. of Lt.B.)

Eindstation levensmiddelen
Te verstrekken op (datum)

In tweevoud op te maken; 1 exemplaar voor C.-
detachement eindstation en 1 exemplaar voor C.-
Ant. T.

Voor aanvullingsplaats	Brood in zakken van	40	10	Vleesch in KG.	Spek in KG.	Rundvet emmers van 15 KG. (200 rants.)	pakken van 7,5 KG. (100 rants.)	Koffie in zakken van 2 KG. (100 rants.)	Zout in pakken van 2.4 KG. (100 rants.)	Kaas in zakken van 25 KG. (250 rants.)	5 KG. (50 rants.)	Beyne of witte boonem of kapuchners in zakken van 40 KG. (100/133 rants.)	4 KG. (10/13 rants.)	Groene erwten in zakken van 35 KG. (100 rants.)	3,5 KG. (10 rants.)	Margarine of boter in kisten van 2 KG. (100 rants.)	Voor ontvangst te teekenen door Commandant belast met het vervoer.
	rantsoenen.																
Voor aanvullingsplaats	Aardappelen in zakken van 35 KG. (20/35 rants.)			Gedroogde aardappelen in KG. (0.20 KG. per rants.)	Gedroogde groenten in KG. (0.03 KG. per rants.)	Rijst in zakken van		Haver in zakken van 36 KG. (6 rants.)	Hooi in balen van 50 KG.								Voor ontvangst te teekenen door Commandant belast met het vervoer
						25 KG. (100/500 rants.)	5 KG. (20/100 rants.)										
Totaal																	

1) Datum.

De divisiegroepsintendant,

STAAT B1.
(Achterzijde.)

Aanvulling op (datum).....

Op aanvullingsplaats	Wordt aangevuld door de volgende onderdeelen.
Autotrein ter ontlading aanwezig:	
Autotrein ter ontlading aanwezig:	
Autotrein ter ontlading aanwezig:	

Aanvang belading autotrein op eindstation te

Te volgen weg(en) van eindstation naar
aanvullingsplaats

Aanvullingsplaats

datum

.....

BILAGE III.

STAAT CL.

(D.G. of Lt.B.)

Aanvullingsplaats levensmiddelen
Te verstrekken op (datum)

(Te zenden aan C.-C.A.At.)

Aan onderdeelen	Brood in zakken van 40 10 rantsoenen.	Vleesch in KG.	Spek in KG.	Randvet van 15 KG. (200 rants.)	pakken van 7,5 KG. (100 rants.)	Koffie in zakken van 2 KG. (100 rants.)	Zout in zakken van 2 4 KG. (100 rants.)	Kaas in zakken van 25 KG. (250 rants.)	5 KG. (50 rants.)	Brune of witte boonen of kapuifijers in zakken van 40 KG. (100/133 rants.)	4 KG. (10/13 rants.)	Voor ontvangst te teekenen door verplegingsofficier.

Totaal ontvangen van eindstation (Aut.T.)												
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Aan onderdeelen	Groene erwten in zakken van 35 KG. (100 rants.)	3,5 KG. (10 rants.)	Margarine of boter in kisten van 2 KG. (100 rants.)	Aardappelen in zakken van 35 KG. (20/35 rants.)	Gedroogde aardappelen in KG. (0,20 KG. per rantsoen.)	Gedroogde groenten in KG. (0,03 KG. per rantsoen.)	Rijst in zakken van 25 KG. (100/500 rants.)	5 KG. (20/100 rants.)	Haver in zakken van 36 KG. (6 rants.)	Hooi in balen van 50 KG.	Voor ontvangst te teekenen door verplegingsofficier.

Totaal ontvangen van eindstation (Aut.T.)												
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1) Datum.

De divisiegroepsintendant,

STAAT C I.*(Achterzijde.)*

Autotrein ter ontlading op aanvullingsplaats aanwezig te.....

Uur van openstelling van aanvullingsplaats te.....

Verkeersregeling.

Groep

Aanvullingsplaats

Commandant

Te verstrekken op (datum)

Aan: (Onderdeel.)	1)		1)		1)		1)	
	2)	2)	2)	2)	2)	2)	2)	2)

..... Datum

De Commandant der aanvullingsplaats.

1) Soort levensmiddelen.

2) Wijze van verpakking.

BIJLAGE V.

STAAT A m,

Verzonden 1)
 voor eindstation munitie
 per

ETAPPEN-DIRECTIE.
Afdeeling Artillerie.

AANTAL RANTSOENEN VAN

Infanterie.	6 veld.	7 veld.	8 mort.	8 St.	10 veld.	12 hw.	12 l. St.	15 hw. l. 17.	15 hw. l. 15.	15 l. 24.	Opmerkingen.

In tweevoud op te maken door den
 etappen-artillerie-officier.
 Een dezer exemplaren wordt, na voor
 ontvangst geteekend te zijn, door C.-deta-
 chement eindstation naar E.A.O. terug-
 gezonden.

Ontvangen 1) 1)
 De Commandant van het detachement
 eindstation.
 De Etappen-Artillerie-Officier,

1) Datum.

BILLAGÉ VI.

STAAT B m.

(D.G. of Lt. B.)

Sectie IV.

Eindstation munitie
Te verstrekken op

In tweevoud op te maken: 1 exemplaar is
bestemd voor G.-detachement eindstation; 1
exemplaar voor C.-Aut. T.

Voor aanvullingsplaats.	AANTAL RANTSOENEN.													Voor ont- vangst gelee- kend door Transport- commandant.			
	Inf.	6 veld.	7 veld.	8 mort.	8 St.	10 veld.	12 hw.	12 l. St.	15 hw.	15 hw.	15 l. 15.	15 l. 24.					
Totaal																	

STAAT B m.*(Achterzijde.)*

Aanvang belading Aut. T. op het eindstation munitie:

Uur, waarop het eerste transport ter ontlading aanwezig moet zijn:

op aanvullingsplaats te

op aanvullingsplaats te

.....

.....

Verkeersregeling.

Opmerkingen.

(datum)

De D.G.C.

.....

.....

BILAGE VII.

STAAT C m.

(D.G. of Lt. B.)

Aanvullingsplaats munitie te
 Te ontvangen munitie op 1)

(Te zenden aan G.C.A.A.t.)

Secie IV.

AANTAL RANTSOENEN.

Van eindstation																			

1) Datum.

1)

De D.G.C.

.....

STAAT C m.*(Achterzijde.)*

Het eerste munitietransport kan worden verwacht te.....

Verkeersregeling:

Aanvullingsplaats open:

Aimons les livres!

DOOR

C. SPOELDER.

Voor eenige jaren had ik den moed, in het tijdschrift „Gezin en School” eenigszins reactionnair een verheerlijking van het verleden neer te schrijven, waarin ik uiting gaf aan mijn heimwee naar de ouderwetsche huiskamer met haar suizende petroleumlamp, met haar rustige gezelligheid, die het gezin van jong tot oud noodde tot lezen. Van dit artikeltje heb ik tot op den huidigen dag geen spijt; wel lachten sommigen vergoelijkend om mijn ouderwetschheid, wel gaven leeraren te kennen, dat hunne jongens nog steeds veel lazen, wel wanhoopten verscheidenen, of die heerlijke leessfeer ooit weer zou keeren, maar dat de kunst van lezen, werkelijk lezen, voor dengene, die zijn eigen en andermans leven rijker wil maken, onmisbaar is, dàar waren allen het mee eens. Wie dit lezen liefheeft, heeft eveneens vereering voor het medium, zonder hetwelk deze nobele geestesfunctie niet mogelijk ware; hij houdt van het Boek.

„Le livre est un petit appareil magique qui nous transporte au milieu des images du passé ou parmi des ombres surnaturelles” aldus Anatole France; en inderdaad un petit appareil magique, een toovertoestelletje, is het Boek. Het is de boot, die onze verbeelding voert naar de bonte pracht van verre vorstenhoven, die ons nader brengt tot de meest bizarre geesten, welke ooit de menschheid voortbracht, die ons laat toeven in werelden, welke slechts voor droomen, niet voor werkelijkheid bestemd schenen, die ons leidt tot wondere tempels des Geestes, tot priesteren der Wijsheid, aan wier voeten gezeten wij opgenomen worden in hunne sereniteit, ver weg van het alledaagsche met zijn zorgen en strijd..... het Boek gaat dicht, teruggestooten zijn wij in ons eigen heden, maar het tooverinstrument geeft ons iets van blijvende werking mee; naast ons dagelijksch bestaan in al zijn meedoogenlooze realiteit bezitten wij een tweede „ik”, levende in een ijlere gedachtenwereld, die wij niet vermogen te verlaten, een magische kracht heeft ons onder haar ban gebracht.

Nogmaals, wie, die lezer is, wie, voor wien het Boek de verheffing en bekoring eener tooverwereld weet te openbaren, zal geen liefde koesteren voor dit wondere medium.

Het is dan ook alleszins begrijpelijk, dat er ettelijken zijn en geweest zijn, die, wetende en kennende de kracht van het Boek, alleen al door het uiterlijk van eerbied, ja van huiverend ontzag bevangen werden. De geheimzinnigheid van de papyrus, de statige ernst van de foliant, de primitieve pracht der incunabel wekken alleen al door aanblik en aanraking zooveel associatie's bij hen op, dat zij aanbidden, dat zij in trance geraken, dat zij bibliomaan worden.

Maar ook voor den rustigen genier, den normalen bibliophiel, is het Boek een persoonlijkheid; als een kostbaar voorwerp neemt hij het in handen, hij keert 't om en om, betast den rug, voelt langs de snede, hij zal het beruiken en eindelijk zal hij openslaan; de letter, de afwisseling der rubrieken, de verluchting, dat alles voert hem weg uit zijn omgeving, de magische kracht leidt hem wederom een wonderwereld binnen en doet hem zichzelf verliezen.

Ter verhooging van de achting voor het Boek heeft de Nederlandsche Uitgeversbond zich moeite gegeven, dat vijftien November van dit jaar, voor zoover mogelijk, aan het Boek gewijd zal worden.

Ongetwijfeld ontlokt menigeen dit plan een glimlach, men zal het alleszins aannemelijk oordeelen, dat uitgevers voor het Boek wat gevoelen, dat zij in de eerste plaats het Boek als een magisch instrument beschouwen, niet echter als een staf, die hun werelden zal openen, waarin zij zichzelf verliezen, maar meer als een wichelroede, die hen naar de plaats zal brengen, waar schatten gouds verborgen liggen.

Wie het voorrecht echter heeft eenigen onzer groote uitgevers persoonlijk te kennen, zal niet ingaan op dezen spot; hij weet, hoeveel er hun aan gelegen is, datgene, dat de geest in al zijn subtiliteit schept, met toewijding blijvenden vorm en algemeenheid te geven.

Het lijkt mij niet noodig hier voor de Nederlandsche uitgevers een lans te breken, door voorbeelden te staven, hoe hun onbaatzuchtigheid en opofferingsgezindheid dikwijls tot stand brachten datgene, waarvoor het buitenland terugdeinsde; we willen alleen maar vragen, of, wat zij beoogen, *één dag enkele oogenblikken te wijden aan het Boek* en ons dan eens goed rekenschap te geven, wat een Boek is, wat het voor de menschheid beteekent, of dit streven juist is of niet, en dan zullen wij niet anders kunnen zeggen dan dat wij, die dagelijks met de jeugd in aanraking komen, ons zeker niet mogen onttrekken.

Zoo worde dan op alle onderwijsinstituten, hoog en laag, door besprekingen, door kleine tentoonstellingen, door opwekkingen tot lezen, en wat dies meer zij, het Boek zijne hulde en eere gebracht.

Bereiken wij daarmee, dat het Boek meer gekocht wordt, wij gunnen het onzen wakkeren uitgevers gaarne, maar onze bedoeling ligge dieper; gaarne sluiten wij ons aan bij FRANCE, waar hij zegt „que le goût des bonnes éditions et des belles reliures est un goût d'honnête homme”; onze levensleer zij echter:

librum aperi, ut discas quid alii cogitaverint; librum claude, ut ipse cogites — open het boek, opdat gij leere, wat anderen hebben overdacht; sluit het boek, opdat gijzelve moogt nadenken.

Door het Boek tot inzicht en zelfkennis, ziedaar de beteekenis van dien ouden spreuk en daarom: Aïmons les livres!

Gegevens vreemde legers. (November 1930.)

FRANKRIJK XXIX.

Lichte troepen.

De cavalerie omvat:

- a. Cavaleriedivisiën (in vredestand 5).
- b. Eenheden cavalerie, niet in divisieverband.

Oorlogsorganisatie van een cavaleriedivisie.

Staf;

2 cavaleriebrigades, elk à 2 regimenten (voor de samenstelling van het regiment, zie hierna);

1 regiment dragons portés, samengesteld uit den staf, 1 stafeskadron, 1 verkenningpeloton, 1 eskadron met speciale wapens (3 kanonnen van 3.7 en 6 mortieren), 1 bataljon wielrijders en 2 bataljons op auto's;

1 groep auto-mitrailleurs à 3 eskadrons van 4 pelotons à 3 voertuigen (totaal 36 voertuigen met 36 mitrailleurs en 36 kanonnen van 3.7);

1 regiment artillerie à 2 bereden afdeelingen van 7.5, elk à 3 batterijen (= 24 kanonnen) en 1 afdeeling 105 „porté” van 3 batterijen (= 12 kanonnen);

1 compagnie wielrijders-pioniers;

1 compagnie bruggenmaterieel;

1 telegraafcompagnie, 1 detachement radiotelegrafie en 1 detachement postduiven;

1 verkenningsecadrille.

Oorlogsorganisatie van een regiment cavalerie in divisieverband.

Staf met commandoafdeeling;

1 stafeskadron (waarbij een voertuig met brugmaterieel voor een loopbrug of voor een lichte brug van ± 10 M.);

1 mitrailleurseskadron à 4 pelotons (van 3 stukken), waaronder 1 peloton voor het vuren op luchtdoelen;

2 „groupes d'escadrons”, elk onder een „chef d'escadron” en bestaande uit de commandogroep en 2 eskadrons; het eskadron staat onder bevel van een kapitein en is samengesteld uit de commandogroep en 4 pelotons (elk à 2 gevechtsgroepen en 1 geweeergroep als aanvulling).

Het cavalerieregiment heeft een sterkte van ongeveer 1000 man, 48 geweermitrailleurs en 12 zware mitrailleurs (waarvan 4 t.l.).

Cavalerie-eenheden buiten divisieverband.

Daartoe behooren de cavalerieonderdeelen, welke organiek zijn ingedeeld bij de infanterieregimenten, infanteriedivisiën en legerkorpsen.

Tot een infanterieregiment behoort:

1 peloton huzaren (sterk 1 officier, 25 onderofficieren en minderen), bestemd voor verkenning tijdens den marsch van het regiment. Bij dit peloton zijn geen geweermitrailleurs ingedeeld.

Tot een infanteriedivisie behooren:

1 verkenningafdeeling, onder bevel van een hoofdofficier en samengesteld uit:

1 eskadron huzaren (à 4 pelotons) met 1 sectie mitrailleurs;

1 eskadron wielrijders (à 3 pelotons) met 1 sectie mitrailleurs;

1 verkenningeseskadron op auto's, bestaande uit 4 ten deele gepantserde wagens (elk met 1 mitrailleur) en 5 motorrijwielen met zijspan, elk bewapend met 1 geweermitrailleur.

De verkenningafdeeling beschikt in totaal over 22 geweermitrailleurs en 10 zware mitrailleurs, waarvan 2 t.l.

Tot een legerkorps behooren:

1 verkenningafdeeling (onder commando van een kolonel), bestaande uit:

1 „groupe d'escadrons” (à 2 eskadrons huzaren met een eskadron mitrailleurs à 2 pelotons);

1 eskadron wielrijders (à 3 pelotons) met 1 peloton mitrailleurs (à 2 sectiën);

1 verkenningpeloton op auto's, gelijk aan dat van de divisie.

De verkenningafdeeling van het legerkorps beschikt in totaal over 30 geweermitrailleurs en 12 zware mitrailleurs, waarvan 4 t.l.

Vecht wagens.

In Frankrijk onderscheidt men de vechtwagens in 3 typen en wel:

1e. de „char léger” (char Renault);

2e. de „char moyen” (char Mark V une étoile);

3e. de „char lourd” (char 2C).

De *char léger* meet ongeveer 7 ton.

Pantsering tegen projectielen tot een kaliber van 8 mM. en granaatscherven.

Bewapening: 1 kanon van 3.7 of 1 mitrailleur.

Max. snelheid: 7 KM. per uur; op het gevechtsveld gemiddeld 2 KM. per uur.

Vermogen: in staat om loopgraven ter breedte van 1.50 M. te overschrijden en onderwaterzettingen ter diepte van 0.70 M.

Bemanning: 1 commandant, tevens schutter (officier of onderofficier) en 1 bestuurder.

De *char moyen*¹⁾ meet ongeveer 30 ton.

Pantsering is minder sterk dan bij de *char léger*.

Bewapening: 2 kanonnen van 7.5 en 4 mitrailleurs.

Snelheid: als de *char léger*.

¹⁾ Nog geen 100-tal aanwezig; is bestemd om langzamerhand te verdwijnen.

Vermogen: in staat om slooten van 4 M. breedte te overschrijden.

Bemanning: 1 officier en 13 man.

De *char lourde*¹⁾ meet ongeveer 70 ton.

Pantsering: bestand tegen projectielen, kleiner dan een kaliber van 75 mM.

Bewapening: 1 kanon van 7.5 en 4 mitrailleurs.

Max. snelheid: 10 KM. per uur; op het gevechtsveld gemiddeld 5 KM. per uur.

Vermogen: in staat slooten van 4 M. breedte te overschrijden.

Bemanning: 1 officier en 10 man.

Organisatie. (De treinen zijn buiten beschouwing gelaten.)

De sectie. De elementaire gevechtseenheid is de sectie, die 5 vechtwagens telt en wel 3 met een kanon van 3.7 en 2 met een mitrailleur.

De compagnie bestaat uit de commandosectie, 3 gevechtssectiën en een afdeling met bedrijfsstoffen, enz. Totaal 21 vechtwagens.

Het bataljon bestaat uit den staf en 3 gevechtscampagnieën, alsmede 1 „compagnie d'échelon”; deze laatste bestaat uit 1 sectie (à 3 vechtwagens) voor draadloze verbinding en 1 sectie voor herstellingen.

Het regiment bestaat uit den staf, 2 bataljons en voorts een stafcompagnie, waartoe behooren: 1 sectie voor bedrijfsstoffen, 1 sectie voor herstelling en 1 transportsectie met 30 vrachtauto's.

In totaal heeft het regiment een sterkte van ongeveer 50 officieren, 1000 manschappen en 130 vechtwagens met de benodigde vrachtauto's.

Luchtvaart.

In Frankrijk is sedert September 1928 ingesteld een „Ministère de l'Air”. Onder dit ministerie ressorteert de geheele luchtvaart, zoowel de militaire als de handelsluchtvaart. De Minister van Luchtvaart stelt de benodigde luchtvaartformaties ter beschikking van de Ministers van Oorlog, Marine en Koloniën.

Organisatie.

De elementaire luchtvaartenheid is het escadrille, waarvan de sterkte afwisselt tusschen 6 en 15 vliegtuigen, naargelang het type.

De Luchtvaart moet, voor wat betreft het militaire gedeelte, onderscheiden worden in twee gedeelten, en wel:

A. Het gedeelte, dat organiek tot de groote eenheden behoort.

B. De Algemeene Reserve van de Luchtvaart.

Ad. A. Tot een infanteriedivisie behoort:

1 compagnie luchtvaarttroepen (compagnie d'aérostiers).

Organiek zijn bij de divisie geen luchtvaartenheden ingedeeld; tijdelijk kunnen aan de divisie een of meer verkenningsecadrilles worden toegevoegd.

¹⁾ Slechts een gering aantal in voorraad.

Tot het legerkorps behooren:

- 1 verkenningssescadrille (10 vliegtuigen);
- 1 compagnie luchtvaarttroepen;
- 1 fotograafsectie (niet belast met het nemen van foto's, doch met het onderhoud van de toestellen, het ontwikkelen van de cliché's, enz.);
- 1 luchtvaartpark.

Tot het leger behooren:

- 1 luchtvaartregiment, samengesteld uit: 1 groep verkenningsvliegtuigen (voor groote afstanden) à 2 escadrilles, elk van 10 vliegtuigen;
 - 1 groep jachtvliegtuigen à 4 escadrilles, elk van 15 vliegtuigen;
 - 1 fotograafsectie;
 - 1 luchtvaartpark;
- voorts eenige compagnieën monteurs en werklieden voor het inrichten van vliegloodsen en -terreinen.

Ad. B.

De Algemeene Reserve omvat:

- a. Al de bombardementseenheden.
 - b. De reserve aan jachtvliegtuigen.
- De bombardements- en jachtescadrilles vormen groepen en regimenten, welke vereenigd kunnen worden, teneinde hoogere eenheden te vormen.
- c. De reserves aan verkenningsvliegtuigen.
 - d. Reserves aan compagnieën luchtvaarttroepen, enz.

De eenheden van de Algemeene Reserve van de Luchtvaart kunnen worden toebedeeld aan de groote eenheden, dan wel in de hand blijven van den Opperbevelhebber.

Geneeskundige dienst.

Aan geneeskundig personeel en materieel wordt bij de *divisie* beschikt over:

- a. Een geneeskundige groep.

Personeel:

- 9 dokters, 5 apothekers, 1 tandarts;
- 1 detachement hospitaalsoldaten van 160 onderofficieren en minderen, samen vormende een sectie ziekendragers van 90 man en een sectie „hulp-post” van 70 man.

Materieel:

- 60 brancards, 1 groot voertuig voor gewonden, 10 kleine voertuigen voor gewonden (2 liggend), met paardentractie; deze transportmiddelen dienen voor korte afstanden, langs karresporen en andere moeilijke wegen, waar de geneeskundige automobielen niet kunnen komen;

- 4 tenten voor 80 liggende of 160 zittende gewonden.

De geneeskundige groep vormt in het gevecht een „*poste de secours divisionnaire*”.

b. Een geneeskundige automobielsectie.

Deze is samengesteld uit 20 automobielen, welke, overeenkomstig de grootte, 3 liggende of 5 zittende, dan wel 5 liggende of 10 zittende gewonden kunnen vervoeren.

Het geheel staat onder bevel van een kolonel of luitenant-kolonel.

Het *legerkorps* beschikt ten aanzien van den Geneeskundigen Dienst over een „Groupement d'ambulances de Corps d'Armée”, bestaande uit een chirurgische en een geneeskundige ambulance, met tezamen 500 bedden, en bestemd voor de meest dringende chirurgische en geneeskundige behandeling.

Voorts wordt beschikt over 2 geneeskundige automobielsecties voor het vervoer van de zieken en gewonden van de „postes de secours” naar de „groupements d'ambulances”.

Intendance.

Bij de divisie beschikt de divisie-intendant over de volgende organen:

1 „*Groupe d'exploitation des subsistances*”, sterk 2 officieren van administratie en ongeveer 50 man administratietroepen, belast met de exploitatie van de plaatselijke hulpbronnen en de administratie van de levensmiddelen aan „la gare de ravitaillement” of op het „centre de ravitaillement”;

1 *troupeau de bétail*”; 2 officieren van administratie en een 40-tal slagere en veedrijvers zijn daarbij met de uitvoering van de werkzaamheden belast;

1 *automobielsectie* (10 vrachtauto's) voor het vervoer van versch vleesch.

De intendance der divisie levert de voorraden aan de korpsen.

Bij elk korps is een „officier d'approvisionnement”, die, hoewel onder bevel van den korpcommandant staande, toch zijn werkzaamheden verricht onder technische leiding van den divisie-intendant.

De „officier d'approvisionnement” beschikt over den „train régimentaire” (T.R.), welke bij een regiment als volgt is samengesteld:

Personeel.

1 onderofficier, toegevoegd aan genoemden officier, alsmede 30 onderofficieren en minderen (slagers, enz.).

Materieel.

15 levensmiddelenwagens, 3 fouragewagens, 3 vleeschwagens en 2 wijnwagens.

De T.R. is verdeeld in 3 sectiën, waarvan 2 aan elkaar gelijk zijn en beurtelings „section de distribution” en „section de ravitaillement” worden (na uitreiken van de levensmiddelen aan den troep). De derde sectie voert de reserve-levensmiddelen mee.

Boekbespreking.

Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht, voorzien van aantekeningen en alphabetisch register, door J. J. C. VAN DIJK, Eerste Luitenant der Infanterie, Leeraar in het Militair Strafrecht aan de Koninklijke Militaire Academie. Derde druk, bewerkt door Prof. Mr. J. V. VAN DIJCK, Raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden, Plv. Lid van het Hoog Militair Gerechtshof en Mr. C. J. H. SCHEPEL, Raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden, President van het Hoog Militair Gerechtshof. N. SAMSON, *Alphen aan den Rijn*, 1930. Prijs f 7,50.

De tweede uitgave hebben velen gedurende acht jaren met vrucht geraadpleegd. Het boek is altijd geweest een zeer heldere vraagbaak voor ieder, die met het militair recht in aanraking komt.

Met nadruk moge worden bepleit het werk VAN DIJCK—SCHEPEL door het Departement van Defensie op ruime schaal te doen verspreiden. Die uitgave zou preventief werken; aanschrijvingen, waarin op gemaakte fouten wordt gewezen, werken in de eerste plaats repressief. Het kwaad is dan geschied. Schending van het in de wet verzekerd recht moet zwaar worden geteld.

Uitgebreid is in deze uitgave de verwijzing naar artikelen in tijdschriften, o.a. het Militair Rechtelijk Tijdschrift (M.R.T.). In de tweede uitgave was dit uitzondering. De litteratuur van het M.R.T. is sedert 1922 belangrijk verrijkt. De vele beschikkingen van het H.M.G. in tuchtzaken, gewezen na beklag ingevolge art. 68 W.K., geven een jurisprudentie voor tuchtzaken. De Uitgever zegt in een bericht, dat de heeren VAN DIJCK en SCHEPEL het werk weder geheel op de hoogte van den tijd hebben gebracht. Sedert de invoering werden talloze vragen van militair straf- en tuchtrecht het voorwerp van rechterlijke beslissingen. Daarover ontstak de militaire rechter zijn licht. De redactie van het M.R.T. nam de toorts op, teneinde dat licht te doen schijnen. Tijdschriftartikelen hebben een kort leven. De herinnering verbleekt spoedig. Herlezing als vraagbaak zal nu veel voorkomen, waarmede het doel van de schrijvers kan worden bereikt. Het raadplegen van de jurisprudentie wordt hierdoor zeer bevorderd.

Aangebracht zijn de wijzigingen in het Wetboek van Militair Strafrecht:

1°. bij de wet van 21 November 1924 (*Stbl.* No. 532), waarbij art. 39 werd geschrapt (bepaling voor minderjarige personen);

2°. bij de wet van 29 Juni 1925 (*Stbl.* No. 314), waarbij aan art. 12 een befaamd nieuw vijfde lid is toegevoegd. Ingevolge deze wetswijziging kan de rechter, indien hij een hoofdstraf van militaire detentie van niet meer dan twee maanden (art. 11 W.v.M.S.) zou hebben opgelegd,

indien op het feit niet tevens geldboete is gesteld, niettemin geldboete opleggen, enz. Als gevolg van art. 23bis W.v.S. straft de rechter thans ook zuiver militaire delicten met het opleggen van een geldboete, indien de rechter, bij toepassing van vrijheidsstraf, als hoofdstraf gevangenisstraf van niet meer dan drie maanden zou hebben opgelegd. De dienstplichtige verdient *f* 1,40 tot *f* 2,10 per week. In de praktijk blijkt, dat niet langer de gestrafte dienstplichtige de straf ondergaat, maar als plaatsvervanger de familie optreedt. De ouders moeten de geldboete van *f* 5,—, *f* 20,— enz. opbrengen om den gestrafte buiten de gevangenis te houden. Geldboete voor rijwielovertradingen van vijf gulden, zooals herhaaldelijk wordt opgelegd, kan de dienstplichtige zelf niet betalen. Geldboete voor ongeoorloofde afwezigheid van twintig gulden kan de dienstplichtige uit eigen zak niet voldoen. De bedoeling van een straf is den gestrafte een opoffering op te leggen, een prijsgeven van vrijheid of van geld. De rijke familie betaalt, de arme dienstplichtige ondergaat de vrijheidsstraf. Ziedaar de uitwerking in de praktijk van deze nieuwe veel belovende wetswijziging. In de derde uitgave VAN DIJCK—SCHEPEL wordt dit voorbijgegaan, wat jammer is, immers het boek is ook bedoeld als vraagbaak voor den rechter. Bij de bespreking van art. 124 W.v.M.S. wordt o.a. verwezen naar de ongeregelheden te Ede, Assen en Amersfoort (blz. 130). Bij art. 143 W.v.M.S. wordt niet verwezen naar de sententie's van het H.M.G. in zake het gebeurde te Amersfoort en te Assen.

Met den nieuwen Garnizoensdienst is rekening gehouden.

Onjuist is in de uitgave VAN DIJCK—SCHEPEL: Verklaring der afkortingen: V.B.U. Recueil Militair Vierde Beknopte Uitgave (1813—1914), moet luiden: *Recueil Militair en Legerordres 1e Dl. 1814—1920, 2e Dl. 1921—1926*;

en op blz. 9, regel 6 v. b. art. 66, moet zijn: art. 68; een enkele zelffout blz. 74, regel 18 v. b.: 1929.

Velen hebben groote verplichtingen aan Prof. Mr. VAN DIJCK als toehoorders van zijne college's te Amsterdam. Mogen ook velen dankbaar gebruik maken van de schriftelijke voorlichting, thans door Prof. Mr. VAN DIJCK in dit boek gegeven. De schrijvers hebben den lezer zeer aan zich verplicht, doordat zij met de autoriteit, aan hun hoog ambt verbonden, aan hunne voorlichting relief hebben willen geven.

S.

Manöver und grössere Truppenübungen (Anlage und Leitung), von VON TSCHISCHWITZ, General der Infanterie a.D. R. EISENSCHMIDT. Berlin, 1930. Prijs 6 R.M., geb. 7,50 R.M.

Een zeer belangwekkend boek!

Uit de ondervinding van den schrijver worden — systematisch gerangschikt — de gegevens verstrekt, welke noodig zijn voor het ontwerpen, voorbereiden en houden van manoeuvres.

De tijndeeling van de voorbereiding is zeer zorgvuldig gekozen en in een tabel neergelegd, die ook bij de voorbereiding van oefeningen in het kader van onze weermacht als leidraad kan dienen. Overigens bevat het boek niet bepaald nieuwe gezichtspunten en per slot van rekening moet bij de voorbereiding van elke oefening — hetzij klein of groot — het geval op zichzelf worden beschouwd in het kader van de bijzondere verhoudingen van oefentijd, aanwezige sterkten, materiele uitrusting, hulpdiensten, gebruik van terreinen en ... tactische inzichten.

Eens te meer wordt de nadruk gelegd op de waarde van vooruitzien, vooruitdenken en zorgvuldige voorbereiding. Voor onze groote oefeningen is dit alles geen nieuws: aan de voorbereiding, die door onze geheel andere omstandigheden o.i. veel moeilijker is dan in Duitschland, wordt inderdaad zeer veel zorg besteed.

Men denke evenwel niet, dat men in dit werkje een aanprijzing van het tactische schema zal vinden. Daarentegen! Hoe organisatorisch-schematisch de voorbereiding ook moge zijn, de tactische opzet en de tactische uitvoering moeten vrij zijn. Maar juist daardoor is het leiden van groote oefeningen — zooals de schrijver terecht zegt — een kunst; een kunst, die geoefend en beoefend moet worden, wil men eenigermate in vredestand de werkelijkheid nabij komen en daardoor het oorlogshandwerk leeren.

V.

Ter aankondiging ontvangen.

Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht, voorzien van aantekeningen en alphabetisch register, door J. J. C. VAN DIJK, Eerste Luitenant der Infanterie, Leeraar in het Militair Strafrecht aan de Koninklijke Militaire Academie. Derde druk, bewerkt door Prof. Mr. J. V. VAN DIJCK, Raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden, Plv. Lid van het Hoog Militair Gerechtshof en Mr. C. J. H. SCHEPEL, Raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden, President van het Hoog Militair Gerechtshof. N. SAMSON. *Alphen aan den Rijn*, 1930. Prijs f 7,50.

Vlag en Vaandel. Nederland in de oorlogsjaren 1914—1918. Spel in twee bedrijven. Woorden en samenstelling van A. CAPTIJN. Drukkerij J. VAN BOEKHOVEN. *Utrecht*, 1930.

Unterrichtstafel über die Stielhandgranate 24 mit Bz. 24 und Sprengkapsel Nr. 8, aufgestellt vom Heereswaffenamt, Prüfwesen. R. EISENSCHMIDT. *Berlin*, 1930. Prijs R.M. 2,—.
